NIEUWSBRIEF

31e JAARGANG NR. 3, AUGUSTUS 2013 - ISSN 1384-9034

Arend Datema Instituut

Historische Kring Kesteren en Omstreken

Avezaath - Dodewaard - Echteld - Eck en Wiel - Ingen - Kesteren - Lienden - Maurik
Ochten - Ommeren - Opheusden - Ravenswaaij - Rijswijk - IJzendoorn - Zoelen

Historische Kring Midden-Betuwe

Andelst - Hemmen - Herveld - Heteren - Randwijk - Zetten

Stichting Arend Datema Instituut

Bestuurssamenstelling

Voorzitter/directeur: F. F. J. Nieuwenhof • De Ganzenhof 33 • 4061 BM Ophemert
(06) 10 71 09 90 f.f.j.nieuwenhof@freeler.nl
Secretaris: D. J. Honders-Schuurman Mauritslaan 10 • 6669 AX Dodewaard
(0488) 41 30 31 jokehonders@online.nl
Penningmeester: R. Martens Schenkhofstraat 2a • 4041 CA Kesteren
(0488) 48 18 96 ranmartens@concepts.nl
Lid: D.N. Tap, Tielsestraat 233 • 6673 AD Andelst (0488) 45 24 74

Arend Datema Instituut: ING 777704 / Rabobank 3319 74 606

Historische Kring Kesteren e.o.

Bestuurssamenstelling

Voorzitter: F. Schuurman
Mauritslaan 10 6669 AX Dodewaard
(0488) 41 30 31 folkertschuurman@online.nl
Secretaris: D.J. Honders-Schuurman
Mauritslaan 10 6669 AX Dodewaard
(0488) 41 30 31 jokehonders@online.nl
2e Secretaris: J. W. van den Bosch
Kempkeslaan 1 4043 LT Opheusden
(0488) 441721 jwvandenbosch@kpnmail.nl
Penningmeester: E. van Gend
Dorpsstraat 27b 4031 MC Ingen
(0344) 60 21 61 evertvangend@hotmail.com
Leden:
Chr. de Bont Molenstraat 33 3911 KK Rhenen
(0317) 61 37 26 paganellusminor@gmail.com
E.W.de Walle Parallelweg 5 4043 KG Opheusden (0488) 42 84 24 e.walle@minlnv.nl
J. van Ingen Vispad 3 4043 JN Opheusden
(0488) 44 17 41 kobusendanja@freeler.nl
W. van Doorn Ganzert 25 4041 KA Ingen
(0344) 654925 willemvandoorn@planet.nl

Internet: www.hkko.nl
E-mail: info@hkko.nl
Betalingen: Contributie €17,-/jaar
Historische Kring Kesteren & Omstr.
ING 3725054 / Rabobank 3319 57183

Historische Kring Midden-Betuwe

Bestuurssamenstelling

Voorzitter: D. N. Tap,
Tielsestraat 233 6673 AD Andelst
(0488) 45 24 74
Secretaris: A. H. C. C. Janssen,
Tielsestraat 110 6674 AC Herveld,
(0488) 45 21 40 janssen.vdliefvoort@wxs.nl
Penningmeester: C. van den Berg,
Ligusterstraat 3, 6666 CG Heteren,
(026) 472 27 07 berguitterhoeve@hetnet.nl

Leden:
J. S. C. Elfrink,
Veldstraat 47, 6671 BW Zetten,
(0488) 42 07 09 hanselfrink@planet.nl
W. J. M. Huijbrechts,
Kerkstraat 20, 6673 BN Andelst
(0488) 45 36 42 w.huijbrechts@upcmail.nl
J. W. van Rookhuijzen,
Woerdsestraat 22 6671 MD Zetten
(0488) 42 01 60 rookhuijzen@tip.nl

Internet: www.hkmb.nl
E-mail: info@hkmb.nl
Betalingen: Contributie €17,-/jaar
Historische Kring Midden-Betuwe
Bank ING 6334231

Inhoud

HKK&O Van de voorzitter	4
HKMB Ton Janssen	5
Lezingen HKK&O sept/okt/nov	6-7
'Stadtrecht' voor Kesteren	9-13
Gedobbel om een sarcofaag	14-17
Lintje voor Wil van Schaik	17
Macht en Pracht - Monumentendag	19-21
Nederbetuwse schippers 1560-1604	22-23
Kwartierstaat: H. F. Hoefakker	24-25
Muzikale Mo(NU)menten	27
Excursie 2013: Giessenlanden	28-29
Werkgroep Archeologie	31
Veteranendag 2013	33-35
HKMB Activiteiten najaar 2013	36-37
Historie Herveld IX H. de Regt	39
Molen 'De Vink' Herveld	41
Regionaal Archief Rivierenland	43
Dialectwoorden 20	43
Historische foto/Voorgang Ommeren	45
Hannes: Ome Aorie/Korte Berichten	46

Agenda

September 2013

- Maandag 9 september **Lezing HKK&O**
  Ons Dorpshuis Kesteren, 20.00 uur.
- Dinsdag 17 september **Lezing HKMB**
  Oude School Hemmen, 20.00 uur.

Oktober2013

- Donderdag 10 oktober **Lezing HKMB**
  De Viersprong Valburg, 20.00 uur.
- Maandag 14 oktober **Lezing HKK&O**
  Ons Dorpshuis Kesteren, 20.00 uur.

November 2013

- Maandag 11 november **Lezing HKK&O**
  Ons Dorpshuis Kesteren, 20.00 uur.
- Dinsdag 19 november **Lezing HKMB**
  Oude School Hemmen, 20.00 uur.

Colofon

Gezamenlijke uitgave van het Arend Datema Instituut, de Historische Kring Kesteren en Omstreken en de Historische Kring Midden-Betuwe.

Redactie: H. Borgstein, D. J. Honders, J.van Ingen, A. H. C. C. Janssen en F. Schuurman.

Redactieadres: Arend Datema Instituut, Postbus 62, 4040 DB Kesteren
t.a.v. Redactie Nieuwsbrief

Bezoekadres: Historische Kring Kesteren & Omstr. en Arend Datema Instituut
Stationsstraat 40-42 4041 CJ Kesteren Telefoon: (0488) 48 22 05

Openingstijden:
Woensdagmiddag 14.00-17.00 uur Woensdagavond 19.00-21.00 uur
Donderdagochtend 09.30-12.00 uur of op afspraak.

© Arend Datema Instituut
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur.
Auteurs die in dit tijdschrift publiceren, geven onvoorwaardelijke toestemming tot het in digitale vorm opnemen in openbare databases.

Folkert Schuurman, voorzitter

Voorbereiding verhuizing in volle gang

RECTIFICATIE PORTRET RAMONDT
Door een misverstand is in *een gedeelte* van de oplage van de Nieuwsbrief van Maart 2013 bij het artikel over Karel Ramondt de foto geplaatst van zijn schoonzoon, die was gehuwd met zijn dochter: Evert Jan van Gerrevink en Lijdia Ramondt. Karel Ramondt is de oudere man op een van de foto's. Hij was gehuwd met Alberta van Otterbeek Bastiaans.

INBRAKEN
In de afgelopen periode is er driemaal ingebroken in ons gebouw. Gelukkig was er voor de inbrekers weinig van hun gading te halen, maar ze hebben wel behoorlijk wat vernielingen aangericht. Deuren zijn met koevoeten opengebroken. We zijn in onderhandeling met de gemeente om het gebouw beter tegen inbraak te beveiligen, zeker ook voor de tijd na onze verhuizing. Een leegstaand Rijksmonument verdient toch wat meer aandacht voor wat betreft de beveiliging.

RENWICK
In een artikel van de hand van Joke Honders in dit nummer een interessante beschouwing over de locatie van Renwick. In het verleden hebben vele historici zich over dit probleem uitgesproken, zonder tot een eenduidige conclusie te komen. Wellicht brengt deze visie licht in de duisternis.

LOPENDE PROJECTEN
Helaas is i.v.m. drukke werkzaamheden het boek over de Burgemeesters van de gemeente Valburg van de hand van Teun Versluis nog niet geheel voltooid. Het heeft echter onze volle aandacht.

ONDERWIJSPROJECT I.S.M. EDU-ART
Voor dit project is inmiddels een proefles verzorgd. Het project zal naar alle waarschijnlijkheid op 30 oktober op het gemeentehuis worden gepresenteerd.

BESTUURSWISSELING
Op de Ledenvergadering van 8 april zijn Evert van Gend en Willem van Doorn in het bestuur gekozen. Op voordracht van het bestuur is Kobus van Ingen door de ledenvergadering weer in het bestuur opgenomen.

We hebben op zijn eigen verzoek afscheid moeten nemen van Henk Moorrees, die 20 jaar penningmeester is geweest van onze vereniging, en daarnaast aan allerlei projecten heeft meegewerkt. Op voordracht van het bestuur is Henk voor al zijn verdiensten door de Ledenvergadering benoemd tot Erelid. ■

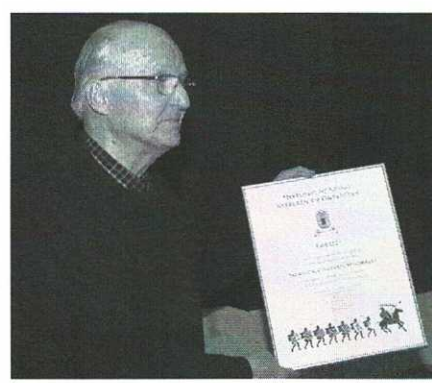

HK Midden-Betuwe

Ton, Janssen, secretaris

Nieuwe activiteiten en nieuwe collecties

OPRICHTING VAN EEN ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP

Onze Kring heeft het initiatief genomen om een archeologische werkgroep op te richten die regelmatig het veld in gaat en meedoet bij professioneel archeologisch onderzoek in de Midden-Betuwe.

Er zijn huisregels opgesteld waaraan de leden van de archeologische werkgroep zich moeten houden. Doel van deze huisregels is een kader te scheppen waarin archeologie verantwoord kan worden beoefend. Hierbij wordt in ogenschouw genomen dat de bodem een schat van informatie uit het verleden bevat. Die schat is daar al eeuwen veilig opgeborgen en verschaft onderzoekers een grote hoeveelheid informatie over het verleden van de vindplaatsen. Als de bodem onverantwoord wordt geplunderd zal deze informatie verdwijnen en dan is er onherstelbare schade aangericht.

In de gemeente Overbetuwe zijn nog twee andere historische Kringen werkzaam. Met hen willen we samenwerken op archeologisch gebied, al was het alleen maar om de kennis die in de diverse kringen bestaat te bundelen. Maar ook om de voorwaarden waaronder archeologie wordt bedreven te harmoniseren.

Met de gemeente Overbetuwe willen we, samen met de andere verenigingen in de gemeente, overleg plegen over een gemeentelijke verordening om het bedrijven van archeologie in goede en verantwoorde banen te leiden. Indien u belangstelling heeft om u te verdiepen in deze boeiende tak van historisch onderzoek en actief wil meedoen aan archeologisch veldwerk dan kunt u zich wenden tot Guido Scholtes, tel. (06)21 81 53 10 of g.scholtes@zonnet.nl

FOTOARCHIEF VAN RANDWIJK

Sinds kort beschikken wij over een omvangrijk fotoarchief van het dorp Randwijk en de bij dat dorpbehorende buurtschappen Lakemond en Indoornik. Dit archief is afkomstig van de heer Hendriks uit Zetten, die hiermee jarenlang bezig is geweest. Dankzij zijn grote inspanningen is het archief goed gedocumenteerd om het daarmee (nog) beter toegankelijk te maken.

Dit is een onderdeel van het documenteren van een aantal andere zaken die aan de zorgen van de Historische Kring zijn overgedragen. Vooral door de heer Van de Berg, die oorspronkelijk in Andelst heeft gewoond is een groot aantal interessante zaken aan ons overgedragen. Met name Herman van Stekelenburg is momenteel bezig om al deze zaken te inventariseren en te documenteren.

Wij houden U op de hoogte. ■

Lezingen Kesteren

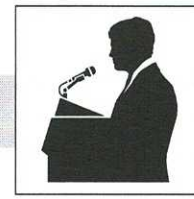

Hans Borgstein en Ran Martens

Zalencentrum 'Ons Dorpshuis' v.h. 'De Vicary' te Kesteren, Nedereindsestraat 27a, Tel. (0488) 48 15 27

Maandag 9 september 2013
20.00 uur
Zalencentrum 'Ons Dorpshuis'

De heer drs. ing. T. de Kruijf
Menno baron van Coehoorn

Menno van Coehoorn is voor velen een tamelijk onbekend persoon. Dit was omstreeks 1700 wel anders. Toen was hij een bekend infanteriegeneraal, die naam verwierf als artillerist en vestingbouwkundige. Hij ontwikkelde onder meer een verbeterd systeem voor de bouw van verdedigingswerken, dat zowel tijdens zijn leven als daarna op vele plaatsen in ons land is toegepast.

In de Betuwe kwam onder zijn leiding een gracht en verdedigingswal tot stand, dat later het Pannerdens kanaal zou worden.

Menno van Coehoorn

Ook stelde hij een overeenkomstig werk voor tussen Opheusden en Dodewaard. De linie Ochten-De Spees, die pas omstreeks 1800 werd aangelegd, kan toch worden beschouwd als het resultaart van zijn bemoeienis. In de voordracht zal stil worden gestaan bij de persoon Menno van Coehoorn, zijn militaire loopbaan en vooral zijn activiteiten op het gebied van de vestingbouwkunde. ■

Maandag 14 oktober 2013
20.00 uur Lezing
Zalencentrum 'Ons Dorpshuis'

Daan Viergever en Ed Jansen
Busvervoer in de Betuwe 1920-1990

In 1901 begon Piet Merkus een rijwiel- en motorzaakin Andelst. Wat later 'doet' hij ook in auto's. Nadat in 1914 een nieuw garagebedrijf is geopend, vraagt Merkus in 1919 een concessie voor lijnbusdiensten aan. Vanaf 1920 worden de eerste diensten gereden met een T-Ford naar Arnhem, Nijmegen, marktdiensten naar Tiel en zelfs naar 's Hertogenbosch.

In het westelijke rivierengebied zien we vanaf 1923 twee busondernemingen verschijnen: De Eerste Tielse Autobus Onderneming (ETAO) van M. Verhoeks en de firma Van Ballegooien uit Haaften. Vanaf eind jaren '20 probeert NS dochter ATO (Algemene Transport Onderneming) vat te krijgen op het streekvervoer, ook in ons rivierengebied.

In 1943 raakt Merkus zijn vergunning kwijt aan de NV Velox, een aan ATO gelieerd

bedrijf. In de oorlog was er geen benzine en werd er gereden met gasgeneratoren. Een apart fenomeen!

Na de bevrijding namen de busondernemingen de draad weer op. Eerst met legervoertuigen als noodbussen, later met nieuw materieel. Na een periode van redelijke bloei, daalde vanaf eind jaren vijftig het aantal passagiers meer en meer. Oorzaak: bromfietsen en eigen auto's. Om economische redenen werden per 1 september 1966 Velox, ETAO en Van Ballegooien tot één bedrijf verenigd: De Betuwse Streekvervoer Maatschappij (BSM). De resultaten bleven negatief en per 31 december 1970 neemt Zuid-Ooster Autobusdiensten de aandelen BSM over.

Zomer 1990 wordt garage Andelst gesloten en bedient de Zuid-Ooster ons gebied vanuit garages in Tiel en Nijmegen.

Ondersteund door vele beelden wordt deze geschiedenis in herinnering gebracht. ■

Eén van de laatste eigen aankopen van de ETAO. Een AEC-Verheulbus in de bekende rode kleur.

Maandag 11 november 2013
20.00 uur
Zalencentrum 'Ons Dorpshuis'

Joke Honders
Tweehonderd jaar Koningshuis en de Betuwse Oranjefeesten

Deze novemberlezing staat in het teken van tweehonderd jaar Koninkrijk, een feit dat deze maand herdacht wordt. Het sluit ook mooi aan op het onderwerp dit jaar van de week van de geschiedenis namelijk Vorst en Volk.

Joke Honders zal u aan de hand van talloze illustraties meevoeren in de geschiedenis van ons vorstenhuis, maar dat niet alleen, ze zal vooral de sterke band laten zien die de Nederbetuwse dorpen voelden met ons koningshuis. Uitbundige getuigen daarvan zijn de grootse Oranjefeesten die vroeger op de dorpen in onze regio werden georganiseerd. De feesten waren soms zo groot opgezet dat de kosten uit de hand liepen en de leden van de commissie zelf moesten bijlappen, om zo maar even een voorbeeld uit Maurik te noemen. Zo zal ze u nog veel meer leuke anekdotes vertellen. ■

Fietsenspeciaalzaak

én
Total
tankstation

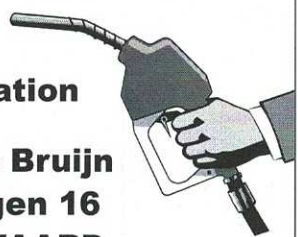

Arie de Bruijn
Dalwagen 16
DODEWAARD
(0488) 411316

van BREDA

Schoenen
Lederwaren
Sportartikelen
Schoenreparaties
Sleutels

Schoenmakerswerk is vakwerk

Molendam 39 • OCHTEN
Tel. (0344) 641282

Drogisterij Roelofsen

etos

Dorpsstraat 7
Opheusden
Tel. (0488) 44 21 86

Peters van Ton

Elektrotechniek
Bonegraafseweg 14
6669 MH Dodewaard
✆ (0488) 41 12 14 🖷 (0488) 41 21 93
E-mail: elektro@petersvanton.nl
www.petersvanton.nl

Elektrowinkel
Kalkestraat 3
6669 CK Dodewaard
✆ (0488) 412685 🖷 (0488) 41 04 50
E-mail: winkel@petersvanton.nl

'Stadtrecht' voor Kesteren

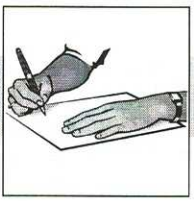

Joke Honders

Wageningen, Mekeren en Rijnwijk

Er is op internet een prachtige oude bron te vinden, namelijk de Regesta Imperii, een verzameling oorkonden die betrekkingen hebben op het Heilige Roomse Rijk, het rijk waar ons land ook toe behoorde. De oorspronklijke teksten waren in het Latijn, wetenschappers hebben ze vertaald in het Duits. In deze Regesta Imperii kwam ik enige tijd terug deze merkwaardige oorkonde uit 1317 tegen, waarin een aantal plaatsen uit ons gebied wordt genoemd. Ik geef deze oorkonde hier letterlijk weer. De tussen haakjes weergegeven woorden zijn de woorden zoals in het Latijn weergegeven:

Kg. Friedrich schlägt demselben für geleistete und in Hinkunft zu leistende Dienste auf dessen Reichspfandschaft Burg und Stadt Nymwegen 6000 Mark Silber, gestattet ihm eine Straße, die man 'dich' nennt (stratam, semitam sive viam dictam dich), deren Erbauung zwischen Nymwegen und Arnhein (Arnem) ihm von Kg. Heinrich zugestanden worden war (1310 Sept. 9), nunmehr zwischen Wageningen. (Wageningen) und Doodeward (Doudenwert) zu errichten, ferner den Zoll zu Lobith (Lobeth) nach Nienbeeck (Newembech) an der Ijssel (Ysla), nach Arnhem am Rhein und nach Wamel (Wamele) am Waal (Walum) bei Tiel (Tyel) zu verlegen, doch so, daß hiedurch die Kaufleute nicht mehr als bisher bedrückt werden, an Stelle der Orte Wanssum (Wansheim), Reinaldsburg (Eystern) und Hurtzvorst (Hurtzenvorst) drei anderen Orten nämlich Wageningen, Mekerke und Kesteren (Geystern) Stadtrecht zu verleihen, und bestätigt die von Reinald in Godswaard (Insula Dei) gestiftete Gesellschaft (societatem pie institutam). Dat. in Wienna kal. aug. a. d. 1317, regni a. 3.

In eerste instantie begreep ik niet zoveel van deze tekst, want ik dacht dat in deze tekst sprake was van stadsrecht voor Wageningen, Mekerke en Kesteren. Maar daar kan geen sprake van zijn, want Wageningen had al op 12 juni 1263 van graaf Otto II van Gelre stadsrechten gekregen en Kesteren is nooit een stad geweest! Er wordt hier dus iets heel anders bedoeld, namelijk een recht dat met een veer of haven in verband staat. Het woord stad(t) komen we dan ook regelmatig tegen in de leenregisters in de vorm van veerstad. Het woord stad of stat zien we eveneens in het woord Dorestat/Dorestad, vanouds een oude handelsplaats met haven. Stad of stade slaat dus eigenlijk op een soort kade om af te meren of te laden en te lossen.

UITLEG OORKONDE

Wat wordt er nu eigenlijk in de bovengenoemde oorkonde bedoeld? Koning Frederik staat toe dat Nijmegen voor bewezen en in de toekomst te verlenen diensten 6000 mark zilver mag slaan. Verder staat hij toe dat de weg - eigenlijk een dijk (dictam dich), tussen Nijmegen en Arnhem, waarvoor in 1310 al toestemming verleend was door koning Hendrik - nu doorgetrokken mag worden tot Wageningen en tot Dodewaard. Verder wordt de tol die eerst bij Lobith geheven werd, verlegd naar Nienbeeck aan de IJssel, naar Arnhem aan de Rijn en naar Wamel bij Tiel. Wel op die voorwaarden dat de kooplieden hier niet meer dan anders

door belast zullen worden.

In plaats van de oorden Wanssum, Reinaldsbrug en Hurtzenvorst, waarvan alleen Wanssum bekend is, wordt er nu aan drie andere oorden 'stadtrecht' verleend namelijk Wageningen, Mekerke en Kesteren. Hij bevestigt daarmee de aanwijzing die het Gezelschap van Reinald al voor drie oorden gedaan had. Een Gezelschap dat Reinald blijkbaar daarvoor in de Godswaard (Insula Dei) gesticht had.

Wanssum ligt in Limburg, maar waar de andere twee lagen is niet bekend, maar ze moeten wel tot het graafschap Gelre hebben behoord.

Dat er in Wageningen een haven was is bekend, maar hoe zit het nu met de twee andere genoemde plaatsen? Als we op de perceelsnamenkaart van Kesteren kijken en ook in het oud-rechterlijk archief dan moet met Mekerke Mekeren bedoeld zijn, een perceel aan de Oude Rijn ten oosten van het huis Den Oord. Dat hier in de buurt een haven was vinden we terug op een hek aan de oude Rijnbandijk tussen Opheusden en Kesteren met daarop de naam Kermishaven. Ook bestaat er een prent van Johannes Ruischer (1625-1675) gezien vanaf de Heimenberg en daarop zien we inderdaad haventjes aan de overzijde.

Dan is nog de vraag waar de haven in Kesteren zich bevond. Als er een geweest is en als die aan de oude Rijn lag, moet het in de buurt van de Holle Boomgaard geweest

zijn. Een andere mogelijkheid is dat met Geystern toch niet Kesteren bedoeld is maar Geysteren aan de Maas in Noord-Limburg, dat toen nog tot Gelre behoorde en vlakbij Wanssum gelegen is.

DE INSULA DEI

Een andere grote vraag is: waar lag de Insula Dei dat men in Godswaard vertaald heeft? Een Insula betekend eigenlijk eiland zoals we dit ook tegenkomen in het oude Insula Batavorum, waarmee het eiland der Bataven werd aangeduid, een eiland omgeven door rivieren. De Insula moet dus eveneens omgeven zijn geweest door rivierlopen. Moerman noemt in verband met Insula Dei drie plaatsen die door Reinald I zo zijn genoemd: Zutphen, Roermond en Wageningen. Roermond ligt op de plaats waar de Roer in de Maas uitmondt en Zutphen waar de Berkel uitmondt in de IJssel. Hoe zit dit bij Wageningen? Waar moeten we het eiland bij Wageningen zoeken? In de buurt van de Nude met aan de overkant Mekeren. Omdat de stroombedding van de Rijn in de omgeving van de Grebbeberg zich op een gegeven moment verlegd heeft, is het niet goed meer te achterhalen, waar dit eiland zich precies bevonden heeft, maar het moet ongetwijfeld in de buurt van de Nude, Mekeren en misschien Kesteren gelegen hebben, ergens in de regio van de Blauwe Kamer.

EEN SOORT GILDE?

Dan is er nog het door Reinald gestichtte gezelschap, wat was dit voor soort gezelschap? Daarover bestaat geen duidelijkheid. Wel bestaat er een oorkonde van 27 jaar later, uit 1344, waarin ook sprake is van een dergelijk gezelschap met betrekking tot Wageningen. In deze oorkonde richt de nog pas achtjarige graaf Edward van Gelre - de kleinzoon van

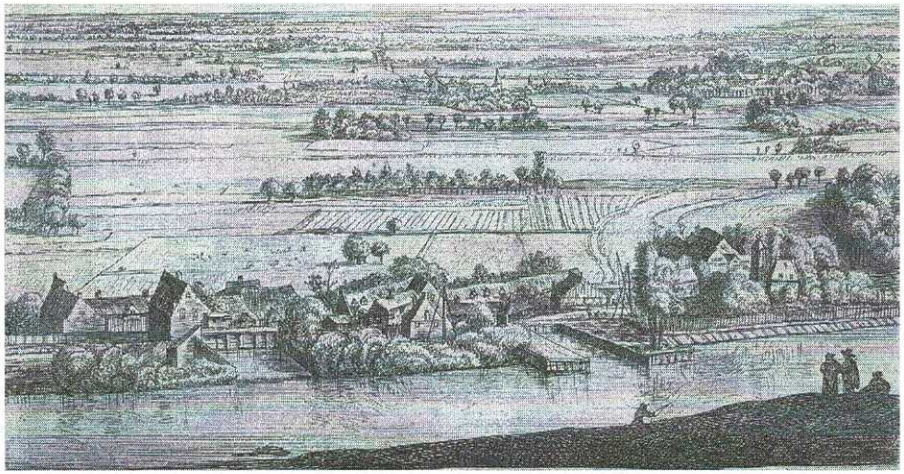

Prent van Johannes Ruischer (1625-1675) De Betuwe gezien vanaf de Heimenberg.

bovengenoemde Reinald - met een aantal edelen uit de regio, in Oud-Wageningen eveneens een soort broederschap/gilde op, geheten 'die ghesellen van den craen', waarmee met kraan lichters worden bedoeld, een toestel om schepen te lossen.

Waarom richt Edward van Gelre 27 jaar na zijn grootvader een dergelijk gezelschap op? Dat zal snel duidelijk worden. Het tweede gezelschap sticht namelijk een vicarie in de kapel op de Wageningse berg: 'capellanie nove seu de novo creande jnfra limites parrochialis ecclesie de Wagheninghen in loco dicto Oude Wagheninghen'. Ik ben niet onderricht in het latijn, maar dit kan ik er wel uithalen, namelijk de woorden nove en novo, twee keer het woordje nieuw! Een nieuwe vicarie voor de nieuwe craenghesellen. Op de Wageningse berg is trouwens nog een stukje van deze oude kapel zichtbaar.

HET OUDE RIJNWIJK OF RENWIC

Over de plaats Rijnwijk is door verschillende wetenschappers in de loop der tijd strijd geleverd. Muller meende dat het bij Oud-Wageningen gelegen moest hebben, aan de voet van de berg, terwijl mevrouw Maris het bij Randwijk plaatste.

Als er sprake is van een nieuwe gezelschap met een nieuwe vicarie dan moet er ergens in Wageningen voor die tijd een andere haven geweest zijn. Uit dit alles kan ik niet anders concluderen dan dat rond 1344 de oude loskade/haven van elders in Wageningen verplaatst is naar de plaats onder de Wageningse berg, waar nu nog altijd het Lexkesveer is. Als dit zo was, dan wordt ook duidelijk waar het omstreden Renwic gelegen moet hebben, namelijk niet aan de voet van de Wageningse berg zoals Muller dacht, maar ergens anders in Wageningen.

Bij een havenplaats hoorde ook een wijk, een uitwijkplaats, zoals bijvoorbeeld ook Rijswijk bij Wijk bij Duurstede. Tegenover de Wageningse berg ligt Randwijk maar dit kan niet het omstreden Rijnwijk of Renwic zonder de *d* zijn, dat moeten we immers in de buurt van de oude haven zoeken, namelijk in de buurt van de Nude/Grebbe/Blauwe Kamer op de Insula Dei van Reinald I.

Het dorp Randwijk moet pas ontstaan zijn na de verplaatsing van de haven (veer)

Boekhandel
R. v.d. Meijden

Boeken, bijbels
Kantoorartikelen
CD's
Kado-artikelen
Speelgoed

Nedereindsestraat 7 - 4041 XE Kesteren
Telefoon 0488 - 48 2226

's maandags gesloten

H. WEIJMAN

LOODGIETERS- EN VERWARMINGSBEDRIJF

Ochten Telefoon (0344) 641793

Tot uw dienst!

Joop van Mourik Makelaardij o.g. BV

Wij verzorgen voor u:
- aankopen o.g.
- verkopen o.g.
- taxaties
- hypotheken
- gratis berekening maandlasten
- financiële adviezen

Zoekt u ergens een woning?

Laat het ons weten!
Bel ons op of stap vrijblijvend bij ons binnen.

Makelaardij o.g. Joop van Mourik B.V.

Lienden, Oudesmidsestraat 12
Tel. (0344) 60 24 00

Opheusden, Swaenenstate 3
Tel. (0488) 44 29 06

naar onderaan de Wageningse berg, waarvoor pas in 1317 toestemming werd verleend zoals we hierboven lazen. In mijn artikel over de Nijburg in Tabula Batavorum 2012 meende ik nog dat het oude Renwic ten oosten van Randwijk gezocht moest worden, maar dit moet ik op grond van deze nieuwe inzichten herroepen!

DE OUDE VICARIE

Vraag is nog: als het nieuwe gezelschap een nieuwe vicarie ter ere van dit gilde/broederschap gesticht heeft, waar had het oude gezelschap van Reinald dan hun vicarie? In welke kerk of kapel? Bekend is dat er op de Heimenberg een kapel stond, de Anthoniskapel geheten, maar of die er mee te maken heeft, kan ik niet bewijzen. Een feit is dat op oude prenten in de omgeving van de Heimenberg een grote groep huizen te zien is, een soort buurtschap. Dat zou een aparte heerlijkheid geweest kunnen zijn, met het recht van galg en put, zaken die op een Hoge Heerlijkheid duiden. Op de Heimenberg was volgens Haakman sprake van een galg en een put, terwijl er elders in Rhenen bij de Donderberg al een galg was. De Heimenbergomgeving kan dus een Hoge heerlijkheid geweest zijn met het recht van aanmeren/veer. Op een prent uit 1625-1675 is te zien dat in de buurt van de Grift ook een haven is met vrij grote schepen. Volgens Iterson is de Grift of Grebbe ontstaan na een kunstmatige verlegging van de Oude Eem. Aan de voet van de Heimenberg ontsprong volgens de Vitae Meinwerci de Eem. Op deze plaats riep bisschop Meinwerk in 1016 zijn moeder ter verantwoording toen zij 10 hoeven op de Laarseberg weg wilde schenken.

Op kaarten uit de 17e en 18e eeuw is nog sprake van de Kromme Eem, die daar op sommige plaatsen de grens aanduidde tussen Gelderland en Utrecht en waar men nu nog de toponymen Eemwal of Kromme Eemwal tegenkomt. Mijns inziens werd de Insula Dei omgeven door de Rijn en de Eem en hier in de buurt moeten we dan ook het plaatsje Rijnwijk/Renwic zoeken. ■

BRONNEN

- http://www.regesta-imperii.de/startseite.html
- Muller, S. Fzn: De stapel van Rijnwijk In: *Bijdragen en Mededelingen Gelre*. Arnhem, 1905.
- Maris, Adriana Johanna: Rijnwijk: Randwijk en het ontstaan van (Nieuw-)Wageningen In: *Bijdragen en Mededelingen Gelre*. Arnhem, 1936.
- Moerman, H.J: *Nederlandse plaatsnamen*. Leiden, 1956.
- Iterson, W. van: *De Historische Ontwikkeling Van de Rechten op de grond in de Province Utrecht*. Leiden, 1932.

Met dank aan Harry Tuinhout die mij tot dit onderzoek aanspoorde en tips gaf.

WEVERS

BEGRAFENISVERZORGING

Sinds 1855 vertrouwd en betrokken

Voor een stijlvolle begrafenis in Neder-Betuwe, Overbetuwe, Buren Rhenen, Wageningen, Veenendaal, e.o.

Familie Wevers ◆ Brederode 16
6669 GL DODEWAARD
(0488) 41 10 55 ◆ (06) 300 40 552
info@weversuitvaart.nl
www.weversuitvaart.nl

GEDOBBEL OM EEN SARCOFAAG

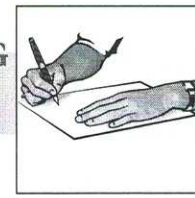

Joke Honders

Meinwerk van Paderborn

Een van onze vakantiebestemmingen dit voorjaar was Paderborn in Duitsland. Die keuze had alles te maken met mijn stokpaardje, de beruchte gravin Adela, over wie ik in de laatste Tabula uitvoerig geschreven heb. Adela die o.a. half Lienden in haar bezit had. Een van haar kinderen was Meinwerk en hij is de hoofdpersoon in dit artikeltje.

Er wordt aangenomen dat Meinwerk rond 975 in Renkum geboren werd. Omdat hij de jongste zoon was, werd voor hem een godsdienstige loopbaan gekozen. Hij studeerde achtereenvolgens te Halberstadt en Hildesheim, waar hij in contact kwam met een medestudent, de latere keizer Hendrik II.

Na zijn studie wordt hij in 1001 kapelaan bij keizer Otto III, maar in 1009 promoveert hij tot bisschop van Paderborn. Die functie zal hij blijven vervullen tot aan zijn dood op 5 juni 1036.

EEN GROTE ERFENIS

Paderborn heeft heel veel aan Meinwerk te danken. Dankzij de grote erfenis van zijn ouders, Adela en Immed, kon Meinwerk in Paderborn een aantal schitterende kerken laten bouwen. Zijn rijkdom werd nog eens vergroot toen hij van de keizers ook de graafschappen van een zekere Haold II en Dodiko in Duitsland kreeg overgedragen, toen deze na hun dood in respectievelijk 1011 en 1020 ter beschikking kwamen.

Meinwerk had grootse plannen voor het stadje Paderborn. Hij wilde daar een 'kerkenkruis' laten bouwen, allemaal kerken gelegen op een kruis. Het zijn er uiteindelijk maar drie geworden, die op de oost-westlijn liggen, de andere lijn is er nooit gekomen. Hij liet de Dom herbouwen (1015 gereed), stichtte het klooster Abdinghof met de Abdinghofkirche (een prachtge Romaanse kerk) en het Stift Busdorf met de Busdorfkirche. Het bijzondere aan de laatste kerk is dat Meinwerk speciaal voor de bouw iemand naar Jeruzalem gestuurd heeft om het grondplan van de Grafkapel van Jezus te bezien, want hij wilde de Busdorfkerk naar hetzelfde plan laten bouwen. Meinwerks sarcofaag met zijn relieken staat hier in deze kerk in de altaarruimte. Dit gedeelte van de kerk is nog een restant van de toenmalige kerk. Het altaar zelf staat op die plaats waar men de oorspronkelijke Jeruzalem kerk betrad.

Toch lag Meinwerk hier niet van oorsprong begraven maar ergens anders. Om zijn sarcofaag is zelfs nog gedobbeld om een paar tonnetjes bier.

GEDOBBEL OM EEN SARCOFAAG

Het lichaam van Meinwerk rustte vanouds in de Abdinghofkerk, die in 1031 gereed gekomen was. Hij rustte daar aanvankelijk in de crypte in een zandstenen sarcofaag, maar in 1376 werden zijn relikwieën in een zogenaamd hooggraf in het koor gelegd met daarop een grafplaat die Meinwerk in vol ornaat voorstelde. De kerk werd in de Franse tijd in gebruik genomen als Pruisische kazerne en is daarna een evangelische kerk geworden. Tijdens de inkwartiering van de soldaten hebben ze de sarcofaag verpatst voor een paar tonnetjes bier. Gelukkig is hij wel bewaard gebleven en kwam terecht

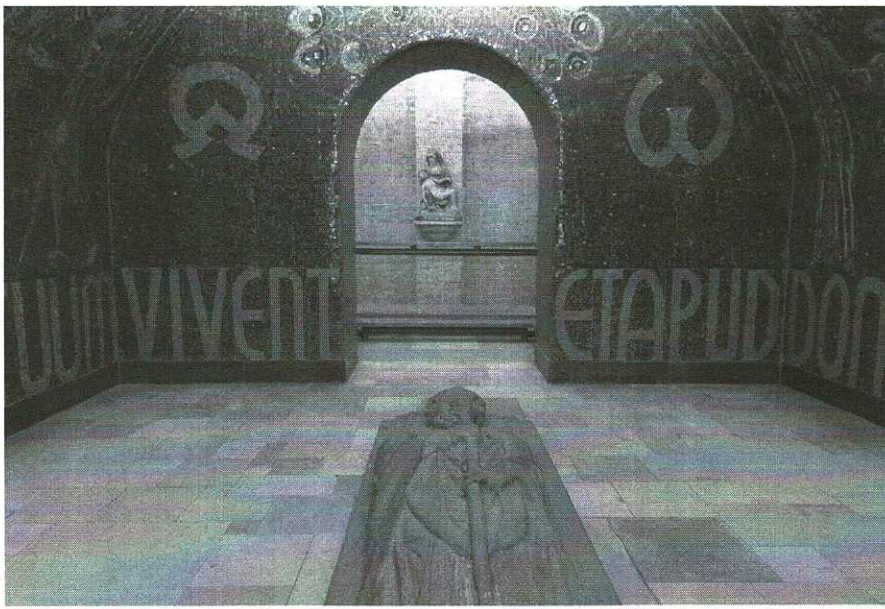

De grafplaat van Meinwerk in de crypte van de Dom te Paderborn.

in de Busdorfkerk samen met zijn relieken. De grafplaat met daarop Meinwerk, kwam in de crypte van de Dom te liggen. De Abdinghofkerk heeft later de grafplaat van Meinwerk exact na laten maken en is in deze kerk eveneens te bewonderen. Zo is er nu in elk van de drie kerken iets wat aan Meinwerk herinnert.

HEILIGVERKLARING

Meinwerk is later heilig verklaard. Hij stierf op pinksterzaterdag 11 juni van het jaar 1036. Zijn feestdagen zijn 5 of 11 juni. Het leven van Meinwerk is later door abt Koenraad van het klooster Abdinghof beschreven (tussen 1142 en 1173) in de zogenaamde *Vitae Meinwerci*. In deze Vitae wordt beschreven dat dit klooster ook bezittingen had in onze contreien zoals o.a. in Renkum, in Appeltern in de Bommelerwaard, op de Veluwe bij Putten en Voorthuizen en in het westelijk rivierengebied bij Haaften, Tuil, Gameren, Hellouw en Nieuwwaal, allemaal goederen die Meinwerk in 1031 aan het klooster Abdinkhof geschonken heeft.

Verder wordt er ook nog een opvallend detail beschreven en dat is het conflict dat hij met zijn moeder Adela had over een tiental hoeven op de Laarseberg bij Rhenen. Adela wilde in 1016 deze tien hoeven aan het Stift Elten schenken en Meinwerk was het hier niet mee eens en spoedde zich naar Rhenen. Daar waren zeven mannen die beweerden dat Adela in haar recht stond. Adela wilde deze gift vervolgens laten bezweren op de relieken van Cunera, maar blijkbaar had Meinwerk eigen relieken bij zich, namelijk die van Petrus, Paulus en Blasius. Terwijl de zeven mannen op deze relieken zworen, viel volgens de Vitae de toorn van God op de mannen neer. Drie mannen werden blind, terwijl de andere vier mannen verstijfden

hdv

H.D. Verwoert en Zn.

Complete Woninginrichting

Dalwagenseweg 43 • 4043 MT Opheusden
tel.: 0488-441351 • fax: 0488-442751

Onze openingstijden zijn: di-wo-do: 09:00-18:00 vrijdag: 09:00-21:00 zaterdag: 09:00-17:00

Tielsestraat 103
4041 CS
Kesteren

van Dam
Stijlvol wonen en slapen

Tel: (0488) 44 12 98
Fax: (0488) 44 32 92
email: info@vandamwonen

't Veerhuis Opheusden

Na een ontspannen fietstocht of een intensieve vergaderochtend even bijkomen met een heerlijke lunch in een nostalgische sfeer?
Zeven dagen per week vanaf 10.00 uur.

Veerweg 1 Opheusden • Tel. (0488) 44 12 07 • www.veerhuis-opheusden.nl

en verdorden. Meinwerk waarschuwde zijn moeder vervolgens om toch maar met de toorn van God rekening te houden.[1]

Het blijkt dat er in datzelfde jaar nog meer speelt. Keizer Hendrik II blijkt aan de kerk van Paderborn goederen te geven, die Meinwerk eerst aan zijn moeder had afgestaan, maar die had zij, nadat zij veroordeeld was bij het gerechtshof te Dortmund wegens het vermoorden van haar zoon Diederik, aan de keizer opgedragen.[2] Deze op zijn beurt geeft ze dus weer aan terug aan Meinwerk of liever gezegd aan de kerk aldaar.

Moeder Adela is niet veroordeeld voor haar daad, maar kreeg genade. Was haar onschuld hier wel bewezen? Bij het andere geval waarover ik schreef in de laatste Tabula in verband met een andere moord, staat haar schuld wel vast en op het einde van haar leven moest zij leven van prebenden (inkomsten van een geestelijke). Ze sterft in 1017. Haar bezittingen in Nederland werden tussen haar dochter Azela, non in de abdij van Elten, en Meinwerk verdeeld.

TENTOONSTELLING

Hoe belangrijk deze Meinwerk, die in onze streken geboren is, voor de stad Paderborn was, blijkt wel uit het feit dat men in 2009 een grootschalige tentoonstelling gewijd heeft aan '1000 Jaar Bisschof Meinwerk' van Paderborn. Een prachtige en dikke catalogus was daarvan het resultaat. Zo zie je maar weer hoe in onze buurlanden nog veel te vinden is wat met onze eigen geschiedenis te maken heeft. ■

NOTEN

1. Een dergelijk voorval van verstijving in diezelfde jaren wordt ook beschreven door Alpertus van Metz, namelijk in de slag bij Vlaardingen tegen de Friezen in het jaar 1018. Alpertus schrijft: 'door gods gebod zijn hun leden zo verstijfd dat van een zo groot aantal allervoortreffelijkste mannen niet één het zwaard trok om weerstand te bieden of het schild ophief om zich te beschermen'. Na hen gedood te hebben en in de rivier geworpen bleek vier maanden later een aantal van deze lijken zelfs onaagetast en volkomen gaaf aangespoeld te zijn.
2. In andere bronnen daarentegen wordt deze moord ontkend.

Koninklijke Onderscheiding voor Wil van Schaik-Vink

Van het gemeentebestuur van Buren ontvingen we een uitnodiging om op 26 april ten gemeentehuize te verschijnen. Ons lid Wil van Schaik kreeg op die dag een Koninklijke Onderscheiding, vooral voor haar verdiensten voor de schaatssport. Ze werd in maart 2013 voor de 11e keer Nederlands Kampioen Hoofdklasse Dames tijdens de landelijke wedstrijden van de Landelijke Vereniging van Schoonrijders (LVS). Ook haar verdiensten voor onze vereniging bleven niet onvermeld.

Van harte gefeliciteerd!

icono vakzaak
Piet van Walsem

Voor machines,
ijzerwaren,
gereedschappen,
dierenvoeding,
hengelsport
en nog veel meer naar:

Piet van Walsem
Opheusden

Dorpsstraat 2
Tel. (0488) 44 13 17

Woninginrichting
Textielhandel

P.J. VAN DAM

Kalkestraat 8
Dodewaard
Tel. (0488) 41 13 13

meubelen
tapijten
gordijnen
bedden

C1000
VERBOOM

Swaenenstate 4 – Opheusden – Tel. (0488) 44 91 40

Macht en Pracht

Kobus van Ingen

Monumentendag zaterdag 14 september 2013

RHENEN EN NEDER-BETUWE: EENN GEZAMENLIJKE AANPAK

Met ingang van dit jaar maakt ondergetekende deel uit van de commissie Monumentendag voor de gemeente Rhenen. Met hulp van een groot aantal verenigingen en personen is voor deze dag een uitgebreid programma opgezet. Een groot deel van de activiteiten vind plaats in de oude binnenstad van Rhenen. Alle programma-onderdelen staan in het teken van het thema Macht en Pracht.

Rhenen kende natuurlijk de macht van de kerk waaruit de prachtige 'van heinde en verre zichtbare' Cunera-toren is voortgekomen. Ook werd het silhouet van de stad eeuwen lang gedomineerd door het 17e eeuwse paleis van de 'Winterkoning' Frederik van de Palts en zijn vrouw koningin Elizabeth. Met de hulp van hun vrienden Frederik-Hendrik en Amalia van Solms lieten zij dit fraaie koningshuis bouwen.

Alle details van het monumentendagprogramma kunt u lezen in de streekkranten die in die week zullen verschijnen. Macht en Pracht zit soms ook verscholen in de kleine dingen. Om die reden hebben we een fietstocht uitgezet die de deelnemers via het Rhenense fietsveer in het gebied van de Mars en Lede en Oudewaard gaat brengen.

Hier zien we de pracht van de authentieke herenboerderij van de familie Stevens op de Hogendijkseweg. Deze mag van dichtbij bekeken worden en wellicht is er een kopje koffie, thee of vruchtensap te verkrijgen. Op

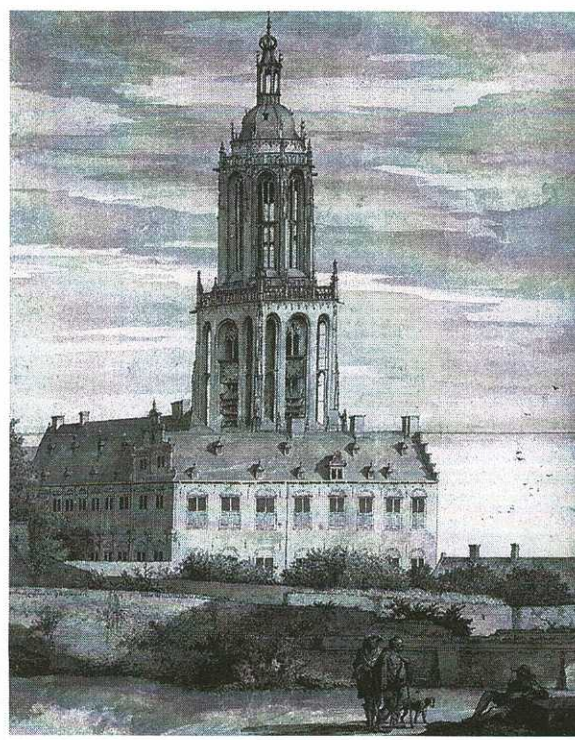

Het Paleis van Frederik van de Palts. Weliswaar is het Paleis er niet meer, maar u kunt er nog steeds in rondwandelen. Kijk op: http://www.stadrhenen.nl/wordpress/?page_id=116

AUTOBEDRIJF
HAZET
Transitoweg 2
4051 CA OCHTEN
Telefoon (0344) 64 28 19
Telefax (0344) 64 35 33
Internet: www.hazet.nl
E-mail: info@hazet.nl

- APK-keuringsstation
- Levering alle merken nieuwe auto's
- Ruime sortering occasions
- Onderhoud, reparaties en LPG-inbouw
- Moderne autowasserette
- Taxibedrijf (trouwrijden, ziekenvervoer enz.)

LID BOVAG AUTO

ZAAD- EN PLANTENHANDEL
Firma
S.A.H. van Binsbergen & Zn.
Broekdijk 31a 4041 CT Kesteren
(0488) 48 13 43

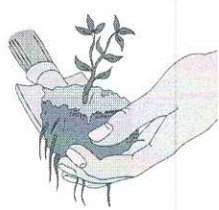

Uw adres voor:

- Tuinbloemen, landbouwzaden en bestrijdingsmiddelen;
- Alle soorten pootaardappelen, planten en meststoffen.

Doe-het-zelf centrum

hubo

Voor al uw:

- ★ Verf
- ★ Verfmengen
- ★ Behang
- ★ Sanitair
- ★ Electra
- ★ Verlichting
- ★ Gereedschap
- ★ IJzerwaren
- ★ Meubels
- ★ Schuifwanden
- ★ Hout
- ★ Plaatmaterialen
- ★ Zonwering
- ★ Verhuur tapijtreiniger

Uw handige buurman
Nedereindsestraat 30 – Kesteren
Telefoon (0488) 48 12 23

De authentieke herenboerderij van de familie Stevens.

het erf is iemand aanwezig die het een en ander over de geschiedenis kan vertellen. Via de oude Rijndijk fietsen we in oostelijke richting en kunnen dan een stop maken bij het aarden vestingwerk bij De Spees.

Ook dit is Macht; staande op de wal - de Rijn overziende -was de verdediger in staat om dreigend gevaar te keren. Ook op De Spees zijn vrijwilligers aanwezig om de bezoeker rond te leiden en opmerkzaam te maken op de vele bewaard gebleven details. We fietsen dan verder naar de Veerweg in Opheusden en varen weer terug naar de Rhenense kant.

Bij de Grebbeberg fietsen we onderlangs en stallen de fietsen bij 'De Kom' in de Grift. Hier bestijgen we de stalen trap tegen de berghelling en komen dan op het binnenterrein van de historische Walburg. Dit is misschien wel het mooiste archeologische monument dan we kennen in ons land. Anderzijds weten we bijzonder weinig van het tijdstip van aanleg en het doel dat men er mee beoogde. Om deze reden is ook daar een gids aanwezig en deze zal trachten een tipje van de 'historische' sluier op te lichten. De Walburg is Macht, maar het uitzicht vanaf deze plek over de Betuwe is van uitzonderlijke Pracht!

In de week voorafgaand aan monumentendag ontvangen de inwoners van Rhenen, Elst, Achterberg, Lienden, Kesteren en Opheusden, een fietsroutekaart door de brievenbus waarop de fietstocht in detail wordt beschreven. Een en ander is mogelijk gemaakt dankzij veel sponsoren en een gewaardeerde bijdrage van de gemeente Neder-Betuwe. Laat u zien op monumentendag! Rhenen en Neder-Betuwe zijn de moeite waard. ■

NEDERBETUWSE SCHIPPERS

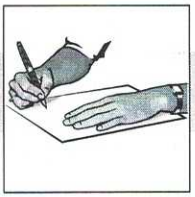

Menno Potjer

1560-1604

De tolboeken van de Gelderse riviertollen bieden veel informatie over de binnenscheepvaart in vroegere eeuwen. Een aantal ervan ging verloren. Uit de periode 1560-1603/04 werden zestien van deze tolboeken bestudeerd door T. Marseille.[1] Het blijkt dat er toen al een paar schippers uit dorpen in de Neder-Betuwe op een samoureus voeren. De samoreus is een scheepstype dat vooral gebruikt wordt voor het vervoer van turf uit de Gelderse Vallei, maar soms ook voor andere handelswaar, zoals smidskolen, rogge, zout en wijn. In 1575-76 was de gemiddelde hoeveelheid vervoerde turf per scheepslading 1000 tot 1400 ton. Veel van deze schippers kwamen uit Rhenen en de turf kwam uiteraard uit Veenendaal. De productie aldaar schat men voor 1575 al op 1 miljoen tot 1¼ miljoen ton.

Het overzicht toont welke Nederbetuwse schippers in welke jaren in welk tolboek zijn genoteerd voor welke producten. Omdat het niet om tollen bij de Waal gaat, komen we slechts één schipper van een dorp aan de Waalkant tegen, Ochten. (Bovendien is er aan de Waaloevers geen turf te halen.) Een paar andere zaken vallen nog op. Er zijn geen schippers uit Opheusden bij. Er zijn geen schippers bij die twee jaar achtereen genoemd worden, tenzij Cornelis Adriaans dezelfde is als Cornelis Arnts en intussen verhuisd. En zou dan Willem Willems ook verhuisd kunnen zijn?

Al met al vielen de aantallen me wat tegen, ik had er meer verwacht. Maar misschien hadden sommige schippers vrijstelling van tol, en werden ze daarom niet genoteerd. ■

Een Samoureus. Ets van Reynier Nooms Zeeman (1623-ca. 1663)

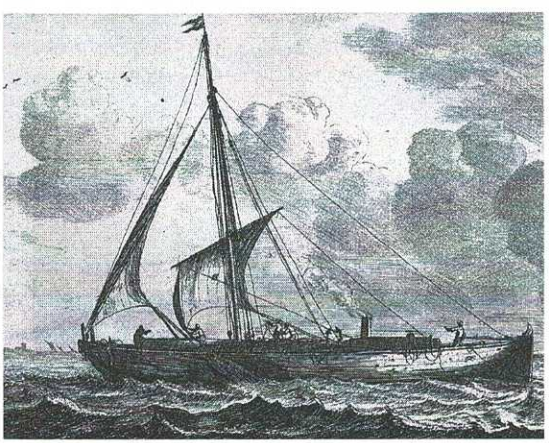

1. T. Marseille, Wat tolboeken vertolken. Koophandel, schepen en scheepvaart op de IJssel rond 1570, Leeuwarden 1993, p. 26, 105. De heer Marseille was zo vriendelijk op ons verzoek zijn lijst van Nederbetuwse schippers op te sturen, met de bijzonderheden die het betreffende tolboek biedt. Niet in elk tolboek kwamen Nederbetuwse schippers voor. Zij ontbraken in Doesburg 1561-1563, Nijmegen 1564-1565 en 1602-1603, IJsseloord 1564-1567, Zutphen 1581-1582 en Tiel 1581-1582.

RUIJSCHER (c.1625-c.1675)

A= Tolboek Arnhem, IJ= Tolboek IJsseloord, Z= Tolboek Zutphen			
Plaats	**Tol en jaar**	**Naam**	**Bijzonderheden**
Kesteren	A 1565	Herman Thonis	turf
	A en IJ 1565,74	Herman Jans	samoureus
Rijswijk	Z en IJ 1573,74	Henrik Jans	turf, 25 last
	Z 1574	Henrik Arnts	turf
Lienden	IJ 1574	Claes van Triest	samoureus
	IJ 1574	weduwe Van Lijnden	samoureus
	IJ 1574	weduwe Johan Jans	samoureus
Ochten	Z 1574	Cornelis Adriaans	
Ravenswaaij	A 1564	Reynier Jans	rijshout
	A 1564	Reynier Goossens	hout
	IJ 1573,74,76	Johan Hermans	turf, samoureus
	IJ 1576	Jacob Cornelis	
	IJ 1576	Willem Hermans	
	IJ 1604	Claes Jans	een kaag (klein schip)
Ingen	A 1564	Jerefaes Jans	12 last
	A 1565	Tonis Stevens	hout
	IJ en Z,1573,74,75	Cornelis Arnts	10 tot 14 last, een beyer
	IJ 1574	Benier Willems	samoureus
	IJ 1574	Jan Aerts	
	IJ 1574	Gerrit Aerts	
	IJ 1574	Willem Willems	
Maurik	Z 1573,74,75,76	Steven Jans	9 last
	Z 1574,75	Gerrit Adriaans	turf
	IJ 1573	Arien Cosijns	1 last
	IJ 1573,76	Thonis Jans	4,5 last
	Z 1575	Thonis Bernts	
	A 1603	Jan Arissen	turf, samoureus
	A 1604	Willem Willems	rijshout, samoureus

Betuwse kwartierstaat:

Hendrik HOEFAKKER
boerenknecht
• Lunteren 20-03-1837 / † Ede 14-05-1904

Engeltje MAASSEN
boerenmeid
• Bennekom 09-03-1839 / † Ede 21-12-1896

× Ede 01-09-1860

Jan Cornelis van ZETTEN
• Oudewaard 05-02-1846 / † Kest. 05-06-1935

Catharina Jacoba van den HOF
dienstmeid
• Kesteren 03-05-1851 / † Kest. 19-08-1926

× Kesteren 05-06-1874

Jacob TIMMER
arbeider
• Dodewaard 16-02-1829 / †Kest. 13-12-1895

Dina van de BERG
dienstmeid
• Opheusden 13-12-1832 /† Kest. 04-10-1885

× Kesteren 09-05-1854

Jan van ECK
arbeider
• Opheusden 25-01-1840 / † Oph. 25-11-1878

Flora Hendrika de WIT
• Opheusden 03-03-1839 / † Kest. 13-12-1921

× Kesteren 15-06-1866

Hendrik HOEFAKKER

bouwmeester, veldarbeider

• Bennekom 29-03-1863
† Kesteren 08-09-1943

Maria van ZETTEN

dienstmeid

•Kesteren 09-10-1874
† Kesteren 26-08-1945

× Kesteren23-08-1894

Peter TIMMER

arbeider, boomkweker

•Opheusden 07-08-1866
† Kesteren 08-04-1943

Flora van ECK

• Opheusden 20-12-1868
† Geldrop 30-10-1944

× Kesteren 19-05-1892

Hendrik HOEFAKKER

• Kesteren 21-01-1895
† Kesteren 18-09-1984

Hendrika Flora TIMMER

• Opheusden 11-04-1903
† Kesteren 26-03-1986

× Kesteren 14-05-1926

Peter (Piet) HOEFAKKER

• Kesteren 30-01-1931

× Kesteren

Hendrika Flora
• Kesteren 05-03-1958

Hendrika Flora Hoefakker

Gerrit Jan van CAPELLE
arbeider/boerenknecht
• Kesteren 21-04-1813 / † Lienden 27-10-1879

Katrina WILLEBRANDS
werkster/dienstmeid
• Echteld 09-09-1807 / † Lienden 18-03-1878

× Kesteren 26-09-1834

Jan van INGEN
arbeider
• Ingen 09-03-1818 / † Lienden 09-02-1898

Roelevina (Roelofje) **MOLL** (Mol)
• Tiel 12-11-1814 / † Lienden 04-03-1859

× Lienden 10-04-1846

Jan VERMEER
arbeider
• Kest. 03-09-1826 / † Kest. 02-05-1902

Egberta (Egbertje) **BERENDS**
werkster
• Lienden 09-10-1826 / † Kest. 22-11-1889

× Lienden 28-03-1851

N.N,

Johanna Catrina PANSIER
• Ocht. 23-12-1847 / † Amersfoort 14-04-1922

Cornelis Jan CAPELLE
arbeider
• Kesteren 19-09-1836
† Kesteren 13-07-1912

Pietronella van INGEN
dienstmeid
• Lienden25-03-1848
† Kesteren 23-05-1935

× Lienden 16-05-1879

Leendert VERMEER
fabrieksarbeider
• Kesteren 08-06-1867
† Eindhoven 25-01-1945

Maaike Johanna PANSIER
werkster
• Ochten 15-07-1873
† Eindhoven 01-08-1918

× Echteld 25-05-1893

Roelof CAPELLE
• IJzendoorn 19-01-1882
† Kesteren 26-08-1954

Jantje VERMEER
• Kesteren 06-09-1893
† Kesteren 18-10-1984

× Kesteren 16-05-1913

Gerritje Jetje **CAPELLE**
• Kesteren 29-09-1928
20-07-1955

HOEFAKKER

* geboren × gehuwd (K[erk])
≈ gedoopt ⚮ ondertrouw
† overleden (A) datum akte

Slagerij / traiteur Augustinus

NET EVEN ANDERS,
JE PROEFT HET VERSCHIL

Hoofdstraat 12 – 4041 AD – Kesteren
Tel: 0488-482400 – Fax: 0488-481092
http://www.slagerijaugustinus.nl
E-mail: info@slagerijaugustinus.nl

• damesmode
• herenmode
• kindermode
• algemeen textiel
• woninginrichting

HET TEXTIELHUIS
Boorsma
CENTRUM VOOR MODE & WONINGINRICHTING
Een zaak voor het hele gezin!

Kerkdwarsstraat 1 • 4041 XC Kesteren
Telefoon 0488 - 48 13 53 • www.boorsmakesteren.nl
Parkeren voor de deur!

Uitvaartverzorging
Erik van Zoest

Tel. 0344 - 65 55 32
dag & nacht

Respect
voor alle wensen
Aandacht
voor alle mensen

• Voor- en nazorg
• Begeleiding en advies
• Ongeacht waar u verzekerd bent
• Verzorgt uitvaarten in de gehele regio
• Opbaring thuis of in elk gewenst rouwcentrum

www.uitvaartverzorging.erikvanzoest.nl

Muzikale Mo(NU)menten

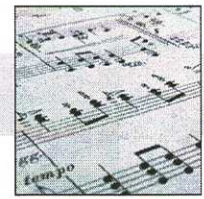

Redactie

Zaterdag 28 september Langs de 'oude' Betuwelijn

Rivierenland beleeft een bijzondere septembermaand in 2013. Tijdens het festival 'Muzikale Mo(NU)menten' ontmoeten cultuur en erfgoed elkaar op een unieke en glansrijke wijze. Vijf weekenden lang vinden in heel het Rivierenland concerten plaats in een bijzonder decor van historische locaties.

Speciaal voor deze dag biedt Arriva een treinkaartje aan voor € 2,50 die bij een medewerker van Muzikale Monumenten verkocht zal worden. Uiteraard is het ook mogelijk om naar de individuele concerten te komen zonder gebruik te maken van het treintje. ■

VAN KASTEEL TOT STOOMGEMAAL EN VAN KERK TOT STATION.

Voor alle data en locaties kijk op:
http://muzikalemonumenten.nl/programma

Het programma op **28 september** langs de 'oude' Betuwelijn is als volgt:

12.30 uur verkoop treinkaartjes op station Tiel (€ 2,50 p.p.)
13.00 uur **Concert van de Boemeltjes op station Tiel**
13.53 uur met de trein naar Station Kesteren
14.10 uur **Concert van de Harmonie Ochten op station Kesteren**
15.01 uur met de trein naar Station Hemmen- Dodewaard
15.15 uur **Concert van Muziekver. Amicitia Dodewaard op station Hemmen-Dodewaard**
15.56 uur met de trein weer terug naar Station Tiel

Deze route doen we twee keer. Ook om 13.30 uur starten we met de verkoop van kaartjes.
13.30 uur verkoop treinkaartjes op station Tiel (€ 2,50 p.p.)
14.00 uur **Concert van de Boemeltjes op station Tiel**
14.53 uur met de trein naar Station Kesteren
15.10 uur **Concert van de Harmonie Ochten op station Kesteren**
16.01 uur met de trein naar Station Hemmen- Dodewaard
16.15 uur **Concert van Muziekver. Amicitia Dodewaard op station Hemmen-Dodewaard**
16.56 uur met de trein weer terug naar Station Tiel

Ons gebouw zal op 28 september geopend zijn,
zodat belangstellenden ook een kijkje binnen kunnen nemen.

Excursie 12 oktober 2013

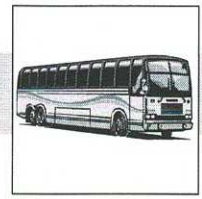

Chris de Bont en Kobus van Ingen

Op naar de Giessenlanden: de veenweiden van Zuid-Holland

Dit jaar voert de najaarsexcursie van de Historische Kring ons weer eens in westelijke richting. We gaan naar het overgangsgebied van de Gelderse rivierklei naar de veenweiden van Zuid-Holland. Een gebied met fraaie dijkgezichten, afwateringsrivieren en scheefgezakte kerkjes, noem het maar 'weg van de snelweg'.

We vertrekken om half negen met de touringcar uit Kesteren en de excursie begint in Lexmond.

NIEUWPOORT

Hiervandaan rijden we de Lekdijk uit naar het stadje Nieuwpoort. Daar worden we door leden van de plaatselijke Historische Kring ontvangen op koffie en cake. We gaan het museum in het voormalige raadhuis bezoeken en tevens is er een rondwandeling onder begeleiding van deskundige gidsen door dit historische vestingstadje.

GOUDRIAAN

Om half een gaan we op weg naar Goudriaan waar we gezamenlijk de lunch van broodjes en groentesoep gaan gebruiken. Na de lunch maken we een rondrit door het open gebied en komen dan uiteindelijk in Giessenburg.

Voor- en achterzijde van het Raadhuis van Nieuwpoort.

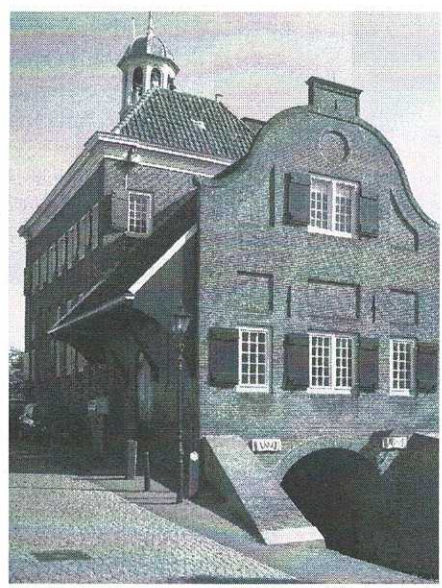

GIESSENBURG

Hier bezoeken we het imperium van de familie Boer gevestigd in de voormalige oude graanmaalderij. Een centrum voor antieke bouwmaterialen, voor een uitstalling van 'Brocante' en antiek en een fraai museum met allerlei bewaarde spulletjes uit grootmoeders tijd. Je kunt je het zo gek niet bedenken of het hangt of staat daar. De rondleiding wordt daar verzorgt door de oude mevrouw Boer, de vrouw van de oprichter.

FORT VUREN

Na dit museumbezoek proberen we iedereen weer in de bus te krijgen en rijden de door naar Fort Vuren, waar we nog kunnen napraten en een afzakkertje kunnen nemen. Om zes uur vertrekken we weer terug naar Kesteren waar we omstreeks half zeven de excursie zullen afsluiten.

AANMELDING

Aanmelding telefonisch bij Kobus van Ingen, tel. (0488) 441741. Graag bellen tussen 17.00 en 19.00 uur. De kosten voor deze excursie bedragen € 32,50 p.p. Dit bedrag dient voor 1 oktober gestort te worden op bankrekening no. 221957183 of giro rekening 3725054. Betalingen onder vermelding van excursie 2013. Tot ziens op 12 oktober a.s. ■

Fort Vuren uit de lucht gezien.

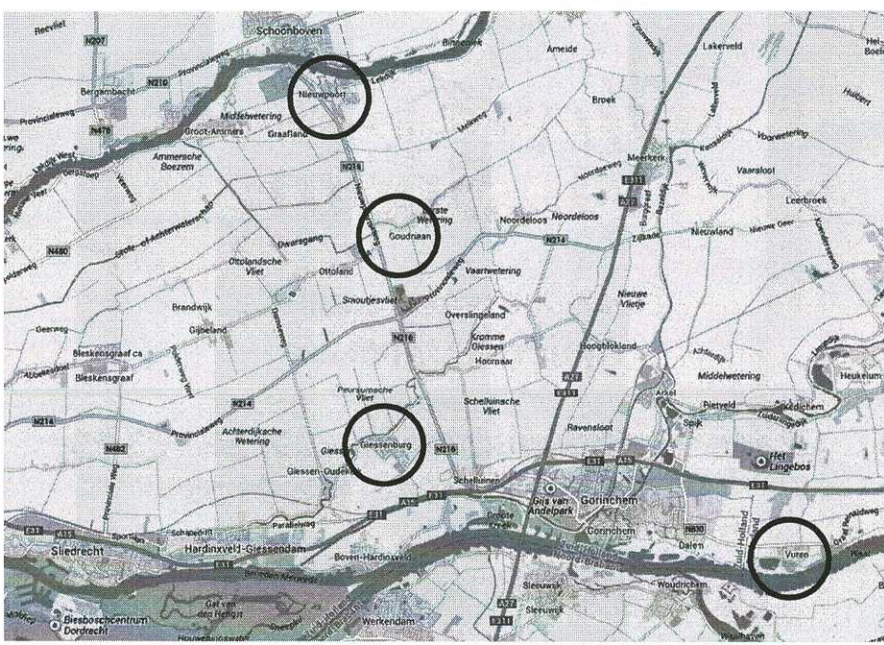

Optiek
Damme
Gediplomeerd oogmeetkundige (OVN)
en contactlenzenspecialist (ANVC)

Gratis oogdrukmeting!
Gratis ogentest!
Prima brilmode advies
1 jaar garantie op uw nieuwe bril
Uitstekende service

Hoofdstraat 28
4041 AD Kesteren
Telefoon (0488) 48 13 05
E-mail info@damme.nl

STREEKPOST
KOERIERSDIENST
Gerto

Gerto Streekpost Koeriersdiensten
Nobelweg 1b • 6669 MV Dodewaard
Tel. (0488) 41 25 65 - Fax (0488) 41 29 44
Mail: info@gerto-streekpost.nl

Taxi
Spaan

Ziekenvervoer voor o.a.
Amicon, Univé e.a.

Gratis telefoonnummer (0800) 258 03 69
Vanaf mobiel (0488) 48 09 59

Stationsstraat 1 Kesteren

Werkgroep Archeologie

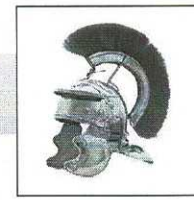

Kobus van Ingen

Ompakken archeologische collectie bijna voltooid

Een gejuich ging op toen kort geleden de 400e doos met archeologische materiaal werd uitgeboekt. We zijn nu inmiddels al anderhalf jaar bezig en het enthousiasme van de ompakkende werkgroepleden is nog steeds enorm. Het ziet er naar uit dat we nu nog zo'n veertig dozen hebben te gaan en dan kunnen we ons meer en met aandacht gaan wijden aan het exposeren van de vele 'historisch waardevolle' stukken.

Gedurende de determinatiewerkzaamheden hebben we zeer veel materiaal gevonden dat voorheen nooit eerder is gebruikt om te exposeren; hieronder bijzonder veel Romeinse- en IJzertijdvondsten, maar ook mooie dingen uit de Middeleeuwen en de latere tijd. Er zijn met name nogal wat werktuigen van steen en metaal die een mooi beeld geven van de activiteiten in de oude nederzettingen in onze regio.

Met het oog op de toekomstige verhuizing naar Ommeren is het zaak dat we het ter beschikking staande archeologische materiaal goed in kaart gaan brengen, dit maakt het dan eenvoudiger om de juiste keuzes te maken. Een van de laatste activiteiten wordt het nader determineren van de crematie-graven uit het in 1974 opgegraven grafveld op de Prinsenhof in Kesteren. Er zijn ca. 40 kisten met materiaal, waarvan veel reeds is beschreven maar het is nooit als zodanig is tentoongesteld. We zijn nu bezig de inhoud van de graven, de urnen, bijgiften en crematieresten in kaart te brengen en per graf te fotograferen. We staan er versteld van hoeveel potten en kruiken er nog gaaf bewaard zijn gebleven. Ook het door wijlen de heer Wicherink gerestaureerde materiaal is merendeels goed gebleven en zeer tentoonstellingswaardig.

De determinatie-activiteiten aan de archeologische vondsten van de Hoge Woerd zijn grotendeels afgerond. Alle potscherven, metalen en bouwmaterialen zijn klaar. Er wordt nog gezocht naar deskundigen die ons nog wat advies kunnen geven m.b.t. het natuursteen en de gevonden beenderen. Het is de bedoeling dat de resultaten in rapportvorm beschreven gaan worden. Onduidelijk is nog hoe dit gaat m.b.t. de eindverantwoordelijkheid hiervan en het dragen van de kosten. Hierover wordt nog overlegd met het archeologisch bureau en de verantwoordelijke ambtenaar van onze gemeente. ■

Een urn uit de collectie van De Prinsenhof.

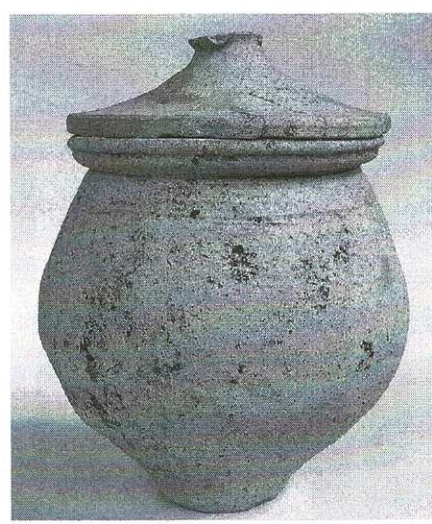

Tuinmeubelen van hout, metaal of aluminium?

Gigantisch assortiment, direct uit voorraad leverbaar, voor de LAAGSTE PRIJS. 1500 m² tuinplezier! Nu showroommodellen voor nog lagere prijzen.

Hoofddealer van: Preston alu/teak - Kettler Royal Garden - Smaragd Bankirai - Freeline hardhout - K.W.A. Grenen - Summer Wood Teak - Hartman Mesch

warenhuis Van der Garde

Dalwagenseweg 17 - OPHEUSDEN
Tel. (0488) 44 12 20
Internet: www.vdgarde.nl

Eethuis 'De Veerstoep'
Ochten

Ook voor bruiloften en partijen, o.a. salades, bitterballen enz.

Van Meegdenburg
Van Amersfoort
Telefoon (0344) 64 24 91
b.g.g. 64 27 72

PIET SPIES BV KESTEREN

Transport – Grondverzet – Machineverhuur
Zand- grind en grondhandel
Straatsteen – Rode Split – Containerverhuur
Tevens voor alle sloopwerken

(0488) 48 15 20

VETERANENDAG 2013

Folkert Schuurman

Herdenking oorlogslachtoffers Nederlands-Indië. Plaquette onthuld

Ter gelegenheid van Veteranendag werden op vrijdag 28 juni j.l.in het gemeentehuis van Neder-Betuwe - in aanwezigheid van nabestaanden en ook van jongere veteranen die hebben deelgenomen aan militaire missies - in een drukbezochte en waardige bijeenkomst de militairen herdacht die in het voormalige Nederlands-Indië zijn omgekomen.

In het gemeentehuis hangt al een plaquette van de Belgische Brigade Piron en van de Amerikaanse 101e Aiborne Divisie. Beide herinneren aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945. Op initiatief van de Veteranen-Sociëteit van de Historische Kring Kesteren is in het gemeentehuis nu ook een plaquette aangebracht die herinnert aan de strijd in Nederlands-Indië, die pas eindigde in 1949 nadat de onafhankelijke Republiek Indonesië was uitgeroepen.

Op de plaquette staan de namen van de militairen uit de gemeente die in Nederlands-Indië zijn omgekomen: Izak van den Bosch (Opheusden), Gerrit Geurts (Dodewaard), Arie Jacob van Ogten (Ochten), Roelof Otten (Dodewaard) en Menso Mechteld van Welij (Dodewaard). De plaquette is belangeloos vervaardigd door de firma Artifex Natuursteen uit Ochten.

GESCHIEDENIS

Na een welkomswoord door burgemeester Veerhoek gaf de militair historicus drs. M. Elands een overzicht van vooral de politieke omstandigheden die hebben geleid tot de politionele acties. Hij schetste de moeilijke keuzes die de regering destijds moest maken die hebben geleid tot de uitzending van Nederlandse militairen naar Nederlands-Indië, alsmede de moeizame strijd die vervolgens is gevoerd. Ook ging hij in op de 'koude' ontvangst toen de militairen terugkeerden en de lange tijd die verging voordat de veteranen in 1988 een vorm van erkenning kregen met de opening van het 'Nationaal Indië-monument 1945-1962' in Roermond. Twee jaar later, in 1990, sprak minister Relus ter Beek bij het monument een mea culpa uit in verband met de houding van de Nederlandse Regering tegenover de Indië-veteranen.

Een eigen huis?
Hommersom
zoekt samen met u
naar de beste
hypotheek-vorm

Gratis begeleiding
tot bij de notaris.

Assurantie-
en financieringskantoor
a. hommersom b.v.

Burg. Lodderstraat 15
Postbus 3 - 4043 ZG OPHEUSDEN -
Tel. (0488) 44 21 44 - Fax (0488) 44 28 97

Bakkerij W. de GREEF

De bakker met
het grootste assortiment!

ONZE SPECIALITEIT:
Kersenmonchoutaart met gebonden kersen en afgewerkt met slagroom

STREEKLEKKERNIJEN:
Kesterense ruitjes
Betuwse bolussen
Betuwse krenteklûmpkes

Hoofdstraat 26 • Kesteren
Tel. (0488) 48 26 24

MEUBELBEKLEDERIJ
VAN LEDDEN

Het adres voor vakkundig bekleden van uw meubelen

- grote collectie stoffen
- prima afwerking
- vooraf prijsopgave
- ook voor doe-het-zelvers

Dorpsstraat 22
4031 ME INGEN
Tel. (0344) 60 27 92

Hier had

uw advertentie

kunnen staan.

ONTHULLING EN KRANSLEGGING

Na de toespraak van de heer Elands vond de onthulling van de plaquette plaats door mevr. Van de Voort-Geurts (zuster) en mevr. Van Dam-Hoogerbeets (halfzuster) van twee omgekomen militairen. Vervolgens werden kransen gelegd. Namens de gemeente door burgemeester Veerhoek en namens de Veteranensociëteit van de Historische Kring Kesteren door de twee Indiëveteranen Dolf Geurts uit Dodewaard en Jan Becker uit Eck en Wiel.

De middag werd afgesloten met een informeel samenzijn dat werd ingeleid door veteranenpredikant ds. W. Bos, die memoreerde dat deze oorlog welhaast is vergeten, maar beslist niet in de hoofden van de veteranen en van de nabestaanden. Ook benadrukte hij de zinloosheid van het voeren van oorlog in het algemeen en het belang van het herdenken van de slachtoffers. ■

Burgemeester Veerhoek helpt mevr. Van de Voort-Geurts (l) en mevr. Van Dam-Hoogerbeets (r) bij de onthulling.

HK Midden-Betuwe

Ton Janssen, secretaris

Activiteiten sept/okt /nov 2013

Dorpshuis De Oude School Hemmen, Kerkplein 4, Tel. (0488) 4518 62

Dinsdag 17 september 2013
20.00 uur De Oude School Hemmen
Wim Huijbrechts
Landarbeiderswoningen in de gemeente Valburg

In deze voordracht zal Wim Huijbrechts ingaan op de achtergronden van het ontstaan van een groot contingent Landarbeiderswoningen in de voormalige gemeente Valburg in de jaren 30 van de vorige eeuw. Wim Huijbrechts is medeauteur van het boek: "Van Plaatsjes naar Paleisjes" dat in april 2013 werd gelanceerd.
In 1918 nam de tweede kamer een wet aan die het mogelijk maakte dat landarbeiders, die vaak zeer gebrekkig gehuisvest waren, zich een "plaatsje" aan konden schaffen. Dat was een stukje grond van ongeveer 3000 m^2 waarop een huis moest worden gebouwd. Het huis voldeed aan de eisen van de tijd en op het stukje grond kon men groenten verbouwen en bijvoorbeeld wat kippen houden. Een van de voorwaarden was wel, dat het huis niet al te luxe mocht zijn (!). De hypotheek werd verstrekt door de overheid en moest met rente worden terugbetaald. In sommige gevallen kwamen landarbeiders in de problemen omdat zij hun verplichtingen niet konden nakomen. Om in aanmerking te komen voor een hypotheek moest de kandidaat ongeveer 10% eigen geld inbrengen. Dat was een flinke drempel voor menige geïnteresseerde.

In de gemeente Valburg, vooral in de dorpen Herveld-Andelst, Slijk/Ewijk en Oosterhout is men erg actief geweest om dergelijke huizen te bouwen. Zij staan er nog vrijwel allemaal. Het zij nu gewilde objecten geworden: ze zijn allemaal vrijstaand en ze hebben voor huidige begrippen een grote tuin. Wim zal over dit onderwerp, dat het aanzien van enkelen dorpen sterk heeft veranderd tot op de dag van vandaag, aan de hand van een flink aantal afbeeldingen belichten. Het boek is, uiteraard, op deze avond te koop. ■

Donderdag 10 oktober 2013
20.00 uur Café Restaurant
'De Viersprong', Valburg
Frits Hoogveld/FransMientjes
Heb ik late griffele...

Deze bijeenkomst wordt georganiseerd door de gezamenlijke historische verenigingen uit de Gemeente Overbetuwe.

Op de zolder van het voormalige Café 'De Roode Leeuw' te Valburg vond Frans Mientjes in een stapel familiepapieren, een in perkament gebonden boekje dat geheel was volgeschreven. Het handschrift was moeilijk te ontcijferen en vele jaren bleef het manuscript ongelezen in de kast liggen. Het bleek geschreven door Jacobus van den Bosch en zijn zoon Fredericus, zij hadden tussen de jaren 1776 en 1836 onder andere de inkomsten bijgehouden van hun agrarische bedrijf. Hun boerderij is al bijna honderd jaar verdwenen en stond vroeger vlak bij het centrum van het dorp. De boerderij van

ongeveer 90 ha. hectaren groot, 30 ha. gepacht de rest in eigendom.

In het boekje komen verschillende zaken aan de orde. Interessant zijn de aantekeningen over het personeel. Meestal werkten er wel een zestal meiden en knechten op de boerderij. Zij werden per jaar ingehuurd. Door het jaar heen betaalde de boer hun uitgaven of gaf hen een voorschot. Aan het eind van het jaar werd de rekening opgemaakt en het restant van het loon uitbetaald. Ook vindt men in de aantekeningen contracten voor tabaksbouw om de helft en afspraken met andere boeren over tal van zaken. Veel namen van personen komen nog steeds in het dorp Valburg voor.
Het boekje, voor de Betuwe een zeer belangrijk document, is door de Historische Vereniging Marithaime uitgegeven. Behalve informatie over de landbouw, veeteelt, tabaksbouw en het personeel in die tijd, bevat het ook wetenswaardigs over het leven in een klein dorp in de Betuwe van ca. 200 jaar geleden. Gerrit Mentink heeft de transcriptie gemaakt van de tekst en Frits Hoogveld heeft een begeleidend stuk geschreven over de geschiedenis van Valburg en het leven op een grote boerderij in die tijd. ■

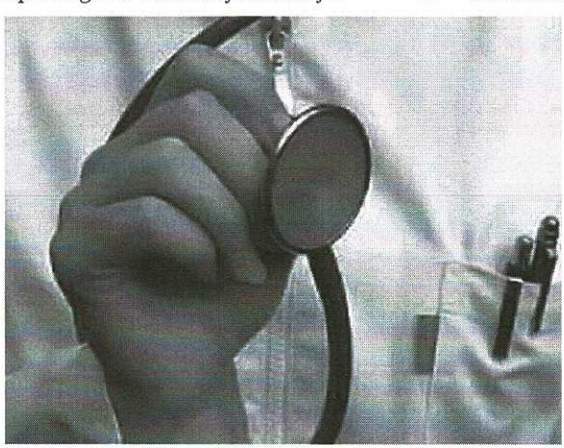

Dinsdag 19 november 2013
20.00 uur De Oude School Hemmen
Paul van der Weerd
Huisartsenzorg in Historisch perspectief.

Paul van der Weerd, voormalig huisarts in Zetten, verzorgt een lezing waarin hij de ontwikkeling van de huisartsen hulp in historisch perspectief zal plaatsen.
Aan de hand van verschillende afbeeldingen worden in de lezing een aantal aspecten van de huisartsen zorg behandeld. Zoals de rol van de huisarts in het verleden en de evolutie naar het huidige functioneren. Maar ook de klant, of liever de patiënt, is in de loop van de tijd erg veranderd.

Daarbij komt natuurlijk dat de medische wetenschap, mede onder invloed van technologische ontwikkelingen, welhaast een metamorfose heeft ondergaan in de laatste dertig jaar.

Ook de organisatie van de huisartsenhulp is flink op de schop gegaan: vroeger was de huisarts ongeveer dag en nacht paraat in zijn praktijk. Tegenwoordig is dit getransformeerd naar een regionale aanpak vaak vanuit groepspraktijken. Vooral tijdens het weekend en de nachtelijke uren is de zorg compleet anders.
Paul vertelt hierbij ook van zijn persoonlijke motivatie en zijn beroepsontwikkeling gedurende een lange reeks van praktijkjaren.
Na de pauze gaat de inleider in op vragen van de aanwezigen, natuurlijk niet over persoonlijke medische problemen, maar wel over zijn boeiende visie op de toekomst van de huisartsenzorg, nog steeds de medische zorg die het meest nabij is. ■

RENTMEESTERSKANTOOR VAN LYNDEN

Dorpsstraat 1
6672 LC Hemmen

Postbus 24
6670 AA
Zetten

Tel. (0488) 45 13 12
Fax. (0488) 45 26 21
E-mail: fvlynden@wxs.nl

- Beheer en taxaties
- Onteigening en planschade
- Grond en pachtzaken
- Schaderegelingen

CENTRALE VERWARMING
SANITAIR – DAKBEDEKKING
LOOD- EN ZINKWERKEN

Jan Doeleman

LOODGIETERSBEDRIJF

Telefoon (0488) 45 18 93
Dr. A.R. Holstraat 17
6671 XW ZETTEN

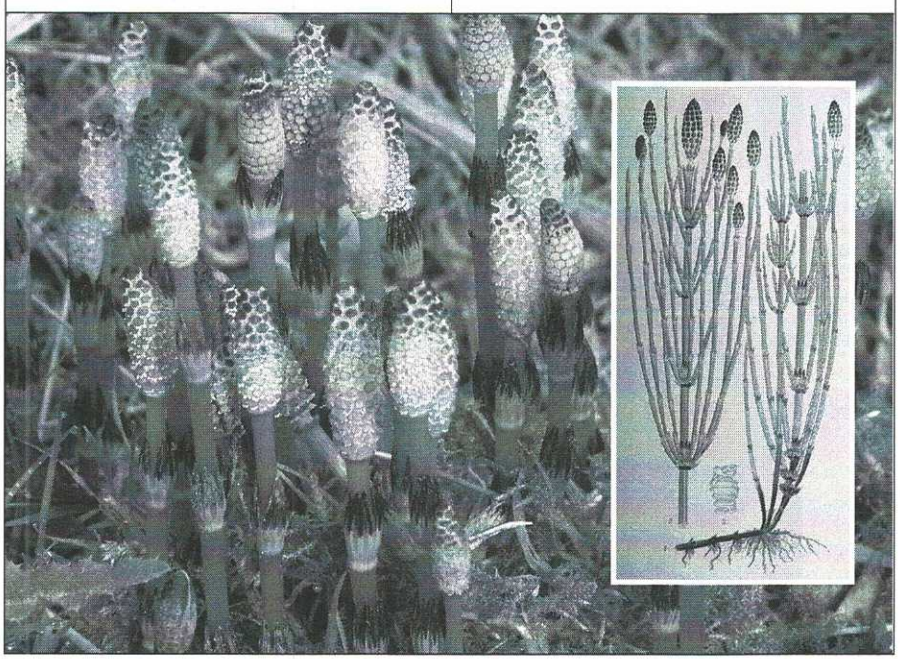

Uit de historie van Herveld

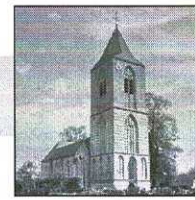

Herman de Regt

Kansloos om een echt dorp te worden: IX Problemen met de Equisetum palustre

Het Herveldse Veld is een der zogeheten komkleigebieden in het rivierengebied. Rond een kom zijn de randen iets hoger. De afvoer van regenwater was dus moeilijk. En dat vele eeuwen lang. De grond bevatte dus veel water en weinig lucht. En was alleen als grasland in gebruik. Het was daardoor een ideaal en rustig groeimilieu voor *Equisetum palustre*, moeraspaardenstaart, ook wel *lidrus* genoemd. Een stengel twee tot zes decimeter lang, geleed met zijtakken; om de knopen kleine, vliezige bladen, die tot getande scheden met de stengel zijn vergroeid. Aar, een kegelvorm, met doosjes, gevuld met sporen die open springen. Elke spore heeft twee schroefvormige, gedraaide springdraden; dus een wijde verspreiding. Door het hoge kiezelzuurgehalte voelt de plant ruig en ruw aan.

Verder heeft de plant horizontaal groeiende wortelstokken op tien tot twintig centimeter diepte of nog dieper. Deze wortelstokken hebben veel knopen en knolletjes. Op ieder er van kan een stengel naar boven groeien. Zo kan de plant zich hardnekkig handhaven en uitbreiden.

Wat was er nu zo erg? Deze plant is giftig. Want het bevat niet alleen nicotine, maar ook het enzym thiaminase, dat vitamine B1, thiamine, afbreekt in het lichaam. Deze vitamine bevordert o.a. normale groei en ontwikkeling, het normaal functioneren van het zenuwstelsel, de spieren en het hart. De op bouwland voorkomende akkerpaardenstaart lijkt er heel veel op, maar is niet giftig.

De dieren voelen zich ziek en hebben voortdurend diarree. Schapen en paarden proberen zorgvuldig dit onkruid te mijden. Maar runderen grazen heel anders. Met grote, gulzige happen eten ze zich in korte tijd vol. En verbergen zich dan op een veilig plekje, om alles rustig te herkauwen, ongezien door roofdieren.

Wat kon men er tegen doen? Heel weinig. In de wortelstokken en knolletjes, ook wel duivelseieren genoemd, zit een haast onuitputtelijke voedselvoorraad. Men probeerde die uit te putten. De stengel is hol en door het kiezelzuur stijf. En zal dus eerder breken dan buigen. De stengels konden worden gekneusd door het weiland te rollen met een grote rol. Deze was niet glad, maar had een aantal overlangse ribben. De plant maakte dan een nieuwe stengel. Als men dit maar een aantal jaren volhield, zou de plant uitgeput raken. Tegen de diarree kon men iets doen door heide bij te voederen. Maar de dieren bleven wel ziek. En de boeren op de Veluwe hadden de heide nodig voor het behouden van de vruchtbaarheid van hun eigen bedrijf.

Na de oorlog werd het allemaal anders. De ontwatering werd sterk verbeterd en er kwamen goede, goedkope chemische middelen beschikbaar. ■

Een afbeelding van de Equisetum palustre ziet u op de pagina hiernaast.

Bouwbedrijf Gebr. van Dorland BV
Uw betrouwbare partner in de bouw!

Bouwbedrijf Gebroeders van Dorland BV is op het industrieterrein van Dodewaard gevestigd. In het pand bevindt zich achter de kantoren een timmerwerkplaats met diverse houtbewerkingsmachines. Al het mogelijke houtwerk wordt hier op professionele wijze gemaakt, waaronder kozijnen, ramen, deuren, dakkapellen, trappen, luiken enz. We bouwen bedrijfspanden en woningen maar zijn ook actief in de scheepsbetimmering, in onderhoud en in renovatiewerk.

Bouwbedrijf Gebr. van Dorland bv
Houtmanskampweg 7 • 6669 MZ Dodewaard
Telefoon (0488) 41 18 14 • Fax (0488) 41 15 68

VAKGARAGE ZAAYER v.o.f.

ALTIJD EEN VERTROUWD ADRES

BOVAG

Gespecialiseerd in Citroën
Al 30 jaar uw vertrouwd adres voor:

- nieuwe auto's
- occasions
- onderhoud en APK-keuring
- roetmeting
- accessoires
- gecertificeerde alarminbouw
- banden en accu's
- autoruitenlijn
- ombouwen tot automaat met Click 'n Go
- schadereparatie
- financiering en leasing

Ommerenveldseweg 67 – Ommeren – Telefoon (0344) 60 16 32
Donderdag en vrijdag geopend tot 21.00 uur
Zaterdag geopend voor kleine reparaties tot 14.00 uur

Molen 'De Vink' in Herveld

Wim Huijbrechts

Opknapbeurt noodzakelijk Onderzoekers gevraagd

In de gemeente Overbetuwe stond vroeger in haast ieder dorp een windmolen. De boeren in het dorp lieten daar hun graan malen. In de feodale tijd waren zij vaak verplicht dat bij de plaatselijke molen te laten doen. De molens zijn, naast bijvoorbeeld (zeil)vrachtschepen een voorloper van de tegenwoordig weer in opkomst zijnde windenergie.

Toen de industrie de beschikking kreeg over (stoom)machines verdwenen veel windmolens. Een machine heeft veel meer maalcapaciteit en is niet afhankelijk van de weersomstandigheden. Daarom werden veel molens buitengebruik gesteld en daarna afgebroken. In de Tweede Wereldoorlog werden er nog een paar verwoest en daarna niet meer opgebouwd.

Gelukkig zijn er nog twee in ons gebied overgebleven. En zij zijn beide nog werkend! De eerste is de molen 'Nieuw Leven' in Valburg, onder beheer van een Molenstichting die met behulp van vrijwillige molenaars de molen in stand houdt. Bij het in stand houden van een molen hoort het zo nu en dan laten draaien van de molen. De molen is al gerestaureerd en wordt sindsdien uitstekend onderhouden.

In Herveld staat molen 'De Vink'. Deze naam komt van de laatste molenaarsfamilie, die tot voor kort eigenaar was van de molen. Tegenwoordig is ook deze molen in het bezit van een molenstichting. Molen 'De Vink' behoeft nodig een flinke opknapbeurt. De Stichting is voortvarend te werk gegaan en heeft al een toezegging voor een substantiële overheidssubsidie. Echter er resteert nog een flink financieel gat. Daarom gaat de Stichting een groot aantal acties ontplooien, met name in de dorpen Herveld en Andelst.

In het kader van de open monumentendagen zal de in de Betuwe zeer bekende zanger Dick van Altena uit Oosterhout bij de molen optreden. Belangstellenden worden uitgenodigd donateur te worden van de Stichting. Dit kan al voor één Euro in de week.

Daarnaast verzorgt het Liemers Mannenkoor op 5 oktober een benefietconcert in de katholieke Sint Willibrorduskerk in Herveld. Dit belooft een spectaculaire uitvoering te worden: het koor bestaat uit wel 100 man. Toegang tot dit concert kost €10,- per persoon. Kaarten zijn vanaf 16 september verkrijgbaar bij de C1000, de DIO drogisterij en bij het Postagentschap, alle in Herveld.

Daarnaast zijn kaarten te koop bij W. Huijbrechts (0488) 45 36 42 • Email w.huijbrechts@upcmail.nl

Tenslotte maken wij melding van een werkgroep uit de Historische Kring Midden-Betuwe die onderzoek doet naar de geschiedenis van de molen, die - volgens een inkerving in een van haar balken - al dateert van tenminste 1722. Al je belangstelling hebt om aan dit onderzoek mee te werken meldt je dan bij het secretariaat.■

Lid NEVAP
VAN GENT TIEL
SYSTEEMPLAFONDS EN WANDEN
Bezoek onze showroom
met meer dan
50 plafonds
Voor meer informatie:
Gijsbert Stoutweg 11
(Industrieterrein
Latenstein)
TIEL
Tel. (0344) 620222
Fax (0344) 622624

Reg. Archief Rivierenland

RAR

H. H. Huitsing

Postbus 169 4000 AD Tiel - Telefoon (0344) 61 22 30
E-mail: info@regionaalarchiefrivierenland.nl
Website: www.regionaalarchiefrivierenland.nl
Bezoekadres: J.S. de Jongplein 3 - 4001 WG Tiel - Di t/m vrij 9.00-16.30 uur

GENEALOGISCH CAFÉ

Met ingang van dit jaar zal er elke tweede vrijdagmiddag van de maand een genealogisch café gehouden worden bij het Regionaal Archief Rivierenland. Tussen 14:00 en 16:00 kunt u aan de specialisten van de NGV, afdeling Betuwe, alle vragen stellen met betrekking tot het doen van familieonderzoek. ■

ZOEKEN OP PERSONEN MOGELIJK

Sinds kort heeft het Regionaal Archief Rivierenland een nieuwe functie op haar website staan: Zoeken op personen. In deze zoekmachine zitten momenteel 158.561 namen van personen die voorkomen in de genealogische bronnen van het RAR. De beschikbare namen die nu in deze database zitten zijn afkomstig uit Tiel. ■

DRIE STEDEN BESCHIKBAAR

De inhoudsopgave van alle jaargangen is gereed en te raadplegen op onze website. U kunt in dit repertorium zoeken op artikelen, auteurs, personen, plaatsen en ondewerpen. Ook worden de speciale nummers van De Drie Steden vermeld. In de studiezaal is een geprinte versie aanwezig. ■

Dialectwoorden 20

Praote gij dialec'

Joke Honders

1. Sjoksen

Kjal lop toch 's deur, ge lop zo te sjokse. Man loopt toch eens door, je loopt zo te drentelen.
WNT: Moeilijk en slepend, met gebogen knieën lopen.

2. Drallen

De blaage van Gaartje waren zo aon't drallen. De kinderen van Gerritje waren zo druk.
Drallen = vervelend of druk zijn.
Afgeleid van 'dralen'? WNT: In de zin van dralen, doelloos rondlopend.

3. Klitsbillen

Wâ lopte toch wir te klitsbillen. Wat loop je me toch weer voor de voeten.
Het is niet duidelijk waar dit precies van is afgeleid. WNT geeft voor klits: 1. geluid van een slag of pats. 2. In tal van dialekten gebruikelijk in de afgeleide betekenis van: loszinnige, ontuchtige of manzieke meid of vrouw, of van: vuil, slordig vrouwspersoon 3. Benaming voor de planten van het geslacht Lappa, klissen
WNT geeft voor billen: 1. achterwerk, beslapen. 2. in de betekenis van bil in bilhamer.

WESTRENEN MECHANISATIE

OOK VOOR AL UW TUIN- EN PARKMACHINES
DE ERKENDE DEALER VAN:

JOHN DEERE

KÄRCHER

VIKING®

STIHL®

KOPEN BIJ DE ERKENDE DEALER BETEKENT:
EEN GOED ADVIES, EEN SCHERPE PRIJS
PERFECTE SERVICE en REPARATIE!

WWW.WESTRENENMECHANISATIE.NL
Spoorstraat 71 KESTEREN 0488-481588

Motor- en autorijschool Keuken

Broekdijk 17
4041 CT Kesteren
www.rijschoolkeuken.nl
Tel. (0488) 48 26 33

Biedt opleiding voor:
- rijbewijs A (Motor)
- rijbewijs B (Personenauto)
- rijbewijs E achter B (aanhangwagen)

BOVAG

Tevens beschikken we
over moderne theoriefaciliteiten

Wij lessen met:
- KTM 125 en CBF 500 motoren met ABS
- BMW 1 serie personenauto's
- Land Rover discovery automaat voor de aanhangwagen

KNMV

Historische foto's

Redactie

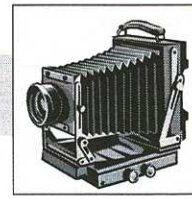

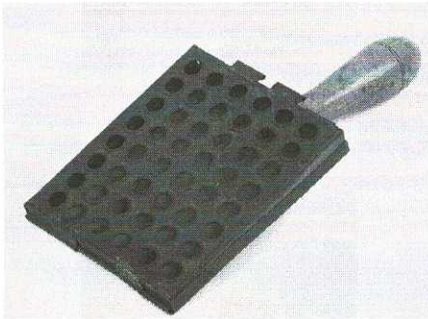

Ditmaal geen historische foto maar een historisch voorwerp. Ons lid mevr. Ans Klamer-Turk uit Andelst is in het bezit van dit merkwaardige voorwerp, waarvan ze zich afvraagt waarvoor het gediend kan hebben. Reacties graag aan de redactie.

Voortgang Ommeren

Redactie

Met betrekking tot onze verhuizing naar Ommeren valt op dit moment het volgende te zeggen: alle formaliteiten zijn vervuld. De aanbesteding zal eind augustus plaatsvinden, waarna de nieuwbouw kan beginnen.

We zijn druk aan het nadenken hoe we onze eigen collecties gaan tentoonstellen, maar ook hoe we gezamenlijk met het Heemkundig- en het Boerenwagenmuseum vorm kunnen geven aan het in oprichting zijnde Streekmuseum.

Het enige dat op dit moment vaststaat is de naam:

Streekmuseum en Historisch Centrum Baron van Brakell.

BEZOEK MEDEWERKERS OMMEREN

10 juli j.l. brachten in het kader van 'nadere kennismaking' de medewerkers van het Heemkundig Museum een bezoek aan ons gebouw, waarvan hieronder een impressie.

Column

Hannes

Ome Aorie

Da frammes van mij hâ 't op zekere dag in de kop gekrege' om Ome Aorie ut 't Anker een daggie op visite te laote komme. Mâr d'r was een problempje. Hoe kreegde die kjal nou in Heusse, want ome Aorrie was nogal dik en ook een bietje strammig in de botte, zâk mar zegge. Die kreegde niet zo gauw van hot naar har.
Maar een nichie van de vrouw wou wel helpen om 'm in de auto te frommelen. Toen ome Aorie me moeite naor de auto gesteukerd waor, moesse ze hum achterin zien te krijge'. Da deeje ze via het veurportier en na veel geheister en gedauw hadde ze Aorie eind'lijk achterin de auto en konne ze richting Heusse.
Toen ze d'r aonkwame kwam een aander nichie naor de auto gelope, dee het achterportier ope' en warrempel ome Aorie kon zonder moeite utstappe. De frollie ware effe vergète dâ't un vierdeurs auto waar... ■

Pitje

N.B. Door een korte opname van Hannes in het ziekenhuis en op dit moment een revalidatie in de Vrijthof in Tiel, is de column deze maand geschreven door 'Pitje'.

Korte berichten

Redactie

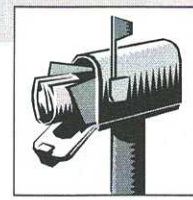

OPEN DAG
Zaterdag 21 september 2013
Ons Dorpshuis Kesteren
In de Grote Zaal zullen verenigingen zich presenteren vanaf 10.30 tot 15.00 uur. In de Serrezaal loopt tegelijkertijd de niet-commerciële tentoonstelling van creatieve uitingen, gemaakt door inwoners van de gemeente 'Laat zien wat je maakt', georganiseerd door de Stichting Cultureel Comité Neder-Betuwe. Voor kinderen worden allerlei activiteiten georganiseerd, waaronder een ballonnenwedstrijd voor kinderen uit Groep 1 en 2. De manifestatie zal worden geopend door burgemeester Veerhoek. ■

Prentenkabinet Nijmegen
t/m 15 september 2013
Museum Het Valkhof
In de collectie van Museum Het Valkhof wordt een kleine, maar fijne verzameling 17de-eeuwse tekeningen en prenten van Nijmegen bewaard. De werken brengen landelijk bekende oude meesters als Albert Cuyp, Jan van Call en Lambert Doomer heel dichtbij. Je ziet als het ware hun potlood en penseel over het papier gaan. Verrassend zijn ook de standpunten die de kunstenaars innemen. De presentatie in het prentenkabinet geeft daardoor een gevarieerd zicht op de 17de-eeuwse stad. ■

Notariskantoor *Soons*

Flessestraat 42

6666 CR Heteren

Postbus 19

6666 ZG Heteren

Telefoon (026) 479 04 70

Fax (026) 479 04 79

info@notariskantoorsoons.nl

VAN ECK & OOSTERINK
communicatieregisseurs

COMMUNICATIE IN BEWEGING

Van Eck & Oosterink is volop in beweging. Als communicatie-regisseurs zijn wij de spin in het web bij het beantwoorden van al uw communicatievragen. Wij ontwikkelen uw website, verzorgen uw digitale mailing of personeelsblad, produceren en begeleiden uw huisstijl. Bij Van Eck & Oosterink vindt u concept, creatie en productie onder één dak. Dat is niet alleen efficiënt, het leidt ook tot een beter resultaat. Wel zo gemakkelijk voor u.

- Websites en e-marketing
- Print en druk
- Creatieve concepten
- Sign en display

www.vaneckoosterink.com

VAN ECK & OOSTERINK | EDISONRING 2 | 6669 NB DODEWAARD | T. 0488-417450 | F. 0488-483121